

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ÇOCUK KİTAPLARINDAKİ
KAHRAMANLAR ARACILIĞI İLE ÖN
PLANA ÇIKARILAN DİNLEME TÜRLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Harun KAYA

Danışman
Doç. Dr. Oğuzhan YILMAZ

Erzincan/2021

TEZ BİLDİRİMİ

“Çocuk Kitaplarındaki Kahramanlar Aracılığı İle Ön Plana Çıkarılan Dinleme Türleri” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 20.08.2021

Harun KAYA

ÇOCUK KİTAPLARINDAKİ KAHRAMANLAR ARACILIĞI İLE

ÖN PLANA ÇIKARILAN DİNLEME TÜRLERİ

Harun KAYA

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2021

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Oğuzhan YILMAZ

ÖZET

Çalışma çocuk kitaplarındaki kahramanlar aracılığı ile ön plana çıkarılan dinleme türlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma doküman analizi deseniyle yapılmıştır. Çalışmada incelenecek kitapların belirlenmesi için farklı bölgelerde ve farklı şehirlerde eğitim öğretim gören farklı sınıf seviyelerinde olan ortaokul öğrencilerinin severek okudukları 3 kitabın ismi alınmıştır. Bu şekilde en çok tercih edilen 20 kitap belirlenerek çalışmanın amacı doğrultusunda incelenmiştir. İncelemeler sonucunda elde edilen bulgular yorumlanarak başkahramanların sergiledikleri dinleme türleri belirlenmiştir. Belirlenen dinleme türleri önce etkili dinleme türleri ve etkisiz dinleme türleri olarak iki başlık oluşturulmuştur. Bu iki başlık da kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır. İncelemeler sonucunda 9 tane etkili dinleme türü 8 tane de etkisiz dinleme türü tespit edilmiştir. Tüm bunların devamında etkili dinleme türlerinin etkisiz dinleme türlerine oranla daha çok ön plana çıkarıldığı sonucuna varılmıştır. Etkisiz dinleme türlerinin sergilenmesinin, söylenenleri tam anlamıyla anlamayı ve sağlıklı bir iletişim kurmayı engellediği için öğrenciler açısından problem teşkil edeceği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları, Dinleme, Dinleme Türleri, Türkçe Öğretimi.

**TYPES OF LISTENING FEATURED BY
THE PROTAGONISTS IN CHILDREN’S BOOKS**

Harun KAYA

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences, Department of
Turkish Education, August 2021**

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Oğuzhan YILMAZ

ABSTRACT

The study was carried out to determine the types of listening that are brought to the forefront through the protagonists in children's books. The research was carried out with document analysis pattern. In order to determine the books to be examined in the study, the names of 3 books that are read fondly by secondary school students at different grade levels studying in different regions and different cities were taken. In this way, the 20 most preferred books were determined and examined in line with the purpose of the study. The findings obtained as a result of the examinations were interpreted and the listening types exhibited by the protagonists were determined. The determined listening types were first created under two headings as effective listening types and ineffective listening types. These two titles are also divided into sub-titles. As a result of the examinations, 9 effective listening types and 8 ineffective listening types were determined. In the continuation of all these, it has been concluded that effective listening types are more prominent than ineffective listening types. It has been stated that exhibiting ineffective listening styles will pose a problem for students as it prevents them from fully understanding what is being said and establishing a healthy communication.

Keywords: Children's Literature, Children's Books, Listening, Listening Types, Turkish Teaching.

ÖN SÖZ

Bu çalışma çocuk kitaplarında yer alan kahramanlar aracılığı ile ön plana çıkarılan dinleme türlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi ve tanımlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise ilgili literatürden de yararlanarak dinleme, dinleme türleri, çocuk edebiyatı, Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı hakkında bilgiler verilerek ilgili kavramlar açıklanmıştır.

Üçüncü bölüm olan yöntem bölümünde ise çalışmanın deseni, çalışmada incelenen kitaplar, verilerin toplanması ve analizi başlıkları çerçevesinde çalışmanın planına yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise incelemeler sonucunda elde edilen veriler yorumlanarak belirlenen dinleme türleri çeşitli başlıklar altında gruplandırılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde ise elde edilen bulguların ne anlama geldiği ifade edilerek ilgili literatür çerçevesinde tartışma yapılmıştır.

Çalışma süresince hep yanımda olan eşime ve çocuklarıma; çalışmanın her aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen Mehmet KURTLUCAN'a; çalışmada incelenecek kitapların belirlenmesi sürecinde bana yardımcı olan Ahmet GÜL'e, Gürkan YAVUZ'a, Ramazan KILIÇ'a, Veysel KORKMAZ'a, Şadiye BAHAR'a, Özcan CANPOLAT'a, Emine DOĞAN UĞURLU'ya ve Mustafa KÖSE'ye; yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Yasin Mahmut YAKAR'a, Dr. Öğr. Üyesi Burcu ÇILDIR'a, Dr. Öğr. Üyesi Latife KIRBAŞOĞLU KILIÇ'a; yüksek lisan eğitimim süresince ve bu çalışmanın gerçekleşmesinde kıymetli bilgilerini, tecrübelerini benimle paylaşan; ihtiyaç duyduğumda bana zaman ayıran, sürecin ilerleyişinde hep sabır gösteren kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Oğuzhan YILMAZ'a yardımları ve emekleri için canı gönülden teşekkür ederim.

Erzincan, 2021

Harun KAYA

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar DİZİNİ.....	VII
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1.1.Problem	1
1.2.Amaç	2
1.3.Önem	2
1.4.Tanımlar, temel kavramlar	3
İKİNCİ BÖLÜM.....	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Dinleme ve Dinleme Türleri	6
2.2.Çocuk Edebiyatı	10
2.3.Çocuk Edebiyatı ve Türkçe Öğretimi	11
2.4.Benzer Araştırmalar	13
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	18
3. YÖNTEM	18
3.1. Araştırma modeli (deseni)	18
3.2. İncelenen kitaplar	18
3.3.Verilerin toplanması ve analizi	21
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	22
4. BULGULAR VE YORUMLAR	22
4.1. Çocuk kitaplarındaki başkahramanlar aracılığı ile ön plana çıkan etkili dinleme türleri nelerdir?	22
4.1.1. Etkin/Aktif Dinleme	22

4.1.2. Katılımcı Dinleme	23
4.1.3. Edilgin Dinleme.....	25
4.1.4. Empatik Dinleme	26
4.1.5. Yargısız Eleştirel Dinleme	27
4.1.6. Derinlemesine Dinleme	29
4.1.7. Çözümleyici Dinleme	30
4.1.8. Yorumlayıcı Dinleme	32
4.1.9. Dikkatle Dinleme.....	34
4.2. Çocuk kitaplarındaki başkahramanlar aracılığı ile ön plana	35
çıkan etkisiz dinleme türleri nelerdir?	35
4.2.1. Yetersiz Dinleme	35
4.2.2. Kalıplaşmış Dinleme	36
4.2.3. Yüzeysel Dinleme	37
4.2.4. Görünüşte Dinleme.....	38
4.2.5. Duyguya Saplanarak Dinleme	39
4.2.6. Savunucu Dinleme.....	41
4.2.7. Tuzak Kurucu Dinleme	42
4.2.8. Seçerek Dinleme.....	43
BEŞİNCİ BÖLÜM 5. TARTIŞMA VE SONUÇ	45
5.1. Çocuk kitaplarında ön plana çıkarılan etkili dinleme türleri.....	45
5.2. Çocuk kitaplarında ön plana çıkarılan etkisiz dinleme türleri	46
5.3.Öneriler	48
KAYNAKLAR	49

TABLÖLAR DİZİNİ

		Sayfa No
Tablo 1	Çalışmada İncelenen Kitaplar	20
Tablo 2	Dinleme Türleri	21

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde literatüre dayalı olarak araştırmanın problemi açıklanmış, araştırmanın amacı ve önemi üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte araştırmada üzerinde durulacak olan önemli kavramlar tanımlanmıştır.

1.1.Problem

Türkçe Dersi Öğretim Programı dört temel dil becerisini barındırmaktadır. Bunlar: Dinleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Bireyler bu dört temel dil becerisinden ilk olarak dinlemeyi öğrenirler. İnsanoğlunun kazandığı ilk dil becerisinin dinleme olduğunu dile getiren Doğan (2019), bu becerinin daha bebeğin dünyaya gelmeden kullanılmaya başlandığını da ifade etmiştir. Dört temel dil becerisi göz önüne alındığında dinleme becerisinin diğer becerilere göre yeteri kadar önem verilmemiş bir beceri olarak karşımıza çıktığını görmek mümkündür. Mackay (1997) insanın hayatta birçok şeyi dinleme yoluyla öğrenmesine rağmen bu becerinin ihmal edildiğini düşünmektedir. Bu şekilde düşünen Doğan (2019) da dinleme becerisinin ihmal edildiğini bunun nedeni olarak da öğretmenlerin bu becerinin çocuklarda doğal olarak geliştiğine ve bu sebeple bunun üzerinde durmaya gerek olmadığına inanmalarını göstermektedir. Sandall, Schramm ve Seibert (2003) yapmış oldukları yüksek lisans tezinde çocuk edebiyatı ürünlerinin dinleme becerisinin gelişmesine katkıda bulunduğunu dile getirmişler. Aynı çalışmada araştırmacılar; öğretmenlerin, öğrencilerin dinlemeyi bildikleri varsayımından vazgeçerek dinleme becerisini geliştirecek çalışmalar yapması gerektiğini de ifade etmişler. Güleç ve Durmuş (2015) yapmış oldukları çalışmada çocuk edebiyatı ürünlerinin dinleme becerisini geliştirmede birer araç olarak kullanılabileceği sonucunu ortaya koymuştur. Gelişim döneminde olan çocuklar kendilerine çeşitli modeller seçerler. Bu modeller; hayatın içinden, yakın çevreden, film kahramanlarından olabileceği gibi okudukları veya dinledikleri kitapların kahramanlarından da seçilebilir. Sever (2017) insanların kişiliğinin şekillendiği çocukluk döneminde öykünmenin en etkili ve hızlı öğrenme yolu olduğunun altını çizerek çocukların okudukları-dinledikleri

kitapların kahramanlarıyla özdeşim kurduklarını belirtmektedir. Çocukların önemsedikleri kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarını benimseyip kendi davranışlarına dönüştürdükleri bu dönemde kitapların öykünebilecek yeni modeller yarattığını vurgulamaktadır. Bu sebeple Sever (2015) çocukların özdeşim kuracağı çocuk kitaplarındaki kahramanların kişilik ve fiziksel olarak çok iyi geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü öykünmeyi çocuğun öğrenmesini ve gelişimini belirleyen önemli bir etken olarak görmektedir. Model olarak seçilen bu kitap kahramanlarının çocuklara hangi dinleme türlerini sergilediklerine yönelik herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması, öğrencilerin dinleme becerilerinin yeter kadar gelişmediği ve öğretmenlerin de bu beceriyi geliştirecek etkinliklere yeterli düzeyde yer vermedikleri düşüncesi bu çalışmanın ortaya çıkış noktası olmuştur.

1.2.Amaç

Bu çalışmanın amacı çocuk kitaplarındaki kahramanlar aracılığıyla öne çıkarılan dinleme türlerini belirlemektir. Bu amaçla yapılan çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1- Çocuk kitaplarındaki kahramanlar aracılığı ile ön plana çıkan etkili dinleme türleri nelerdir?

2- Çocuk kitaplarındaki kahramanlar aracılığı ile ön plana çıkan etkisiz dinleme türleri nelerdir?

1.3.Önem

Çocuk kitaplarındaki kahramanlar vasıtasıyla öne çıkarılan dinleme türlerine yönelik herhangi bir çalışmanın bulunmaması bu konunun ele alınma sebebidir. Çalışma bu yönüyle literatürdeki çalışmalardan farklıdır. Bireylerin kişiliklerinin oluşmaya başladığı ve öğrenmeye en açık oldukları dönem çocukluk dönemidir. Bu dönemde öğrenme çeşitli yollarla gerçekleşir. Bu yollardan biri de çocuğun çevresindeki kişileri, izlediği filmlerdeki kahramanları, okuduğu veya dinlediği kitaplardaki kahramanları model alması, onlarla özdeşim kurmasıdır. Bu düşünce göz önünde bulundurulduğunda çocuk kitaplarının dil eğitimi açısından önemli araçlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarının Türkçe öğretiminde

kullanılması gerektiğini vurgulaması yönüyle çalışma önem taşımaktadır. Çalışmada incelenen kitapların öğretmenler tarafından yapılacak olan dinleme etkinliklerinde kullanılabilecek niteliktedirler. Öğretmenlere bu tür etkinliklerde kullanabilecekleri kaynak kitap sunması, öğretmenlere öğrencilerini dinleme türleri açısından doğru modellerle tanıştırma imkânı vermesi ve öğrencilere okumaları için tavsiye edilebilecek eser listesi ortaya koyması da çalışmayı önemli kılmaktadır.

Türkçe öğretiminde okuma, yazma, konuşma ve dinleme olmak üzere dört dil becerisi vardır. Ancak diğer becerilere nazaran dinleme becerisinin ihmal edilmiş bir beceri olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Hem dil eğitimi açısından hem de iletişim açısından önemli olan dinleme becerisinin ihmal edildiğine değinmesi ve bu sorunun daha çocukluk döneminde çocuk kitapları aracılığı ile çözülebileceğini belirtmesi çalışmayı önemli kılan bir diğer noktadır.

1.4.Tanımlar, temel kavramlar

Kahraman: Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2021).

Model: Bir özelliği olan nesne veya kişi (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2021).

Dinleme: Dinleme, duyulanlar, işitilenler içinden seçim yapma, bunları algılama ve değerlendirerek tepki verme eyleminin adıdır (Gündüz ve Şimşek, 2014: 13).

Etkili Dinleme: Etkili dinleme, göz teması ve uygun bedensel duruş ile bazen susmayı bazen de konuşmayı gerektiren, aktif bir süreçtir (Cihangir Çankaya, Z. 2015).

Etkisiz Dinleme: İletişimi güçleştiren veya iletişimi engelleyen dinleme davranışlarına etkisiz dinleme denir(Cihangir Çankaya, Z. 2015).

Etkin/Aktif Dinleme: Geri iletim kullanılarak yapılan dinlemedir. Dinleyici aktiftir (Cihangir Çankaya, Z. 2019).

Katılımcı Dinleme: Dinleyen kişinin duyduklarını tekrar etmesi, özümlemesi ve yansıtmasıdır (Cihangir Çankaya, Z. 2015).

Edilgin Dinleme: Dinleyicinin hiçbir sözlü tepkide bulunmadığı, konuşmacıya kabul edildiğini duyumsatan ve onun daha fazla paylaşımda bulunmasını sağlayan dinleme türüdür(Cihangir Çankaya, Z. 2015).

Empatik Dinleme: Dinleyicinin kendisini konuşmacının yerine koyarak onun neler hissettiğini, sözlerinin hangi deneyimleri yansıttığını kendini ve dünyayı nasıl algıladığını anlamak amacıyla yapılan dinleme türüdür (Gündüz ve Şimşek, 2014).

Yargısız Eleştirel Dinleme: Sadece anlamak için değil, puan vermek, değerlendirmek veya yargılamak için yapılan dinlemedir (Doğan, 2019). Dinlediklerimizin doğru ya da yanlış olup olmadıklarını kendi ön bilgilerimiz, değer yargılarımız, duygu ve düşüncelerimiz ışığında değerlendirerek dinlemektir (Altunkaya, 2018).

Derinlemesine Dinleme: Yüzeydeki mesajı önemsemeyi, konuşmacının sözlü ve sözsüz mesajlarına, bunların tutarlılığına dikkat etmeyi, hem içerik hem de duygu mesajlarını anlamayı, konuşmacının dile getirmediği duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmayı, konuşmacının mesajlarına yanıt vermeyi içeren dinleme türüdür (Cihangir Çankaya, Z. 2015).

Çözümleyici Dinleme: Konuşmacının sahip olduğu sorununu çözmesi için onu yargılamadan duygularını anladığımızı göstererek duygularını çözümleyip fark etmesine yardımcı olarak dinlemektir (Cihangir Çankaya, Z. 2015).

Dikkatle Dinleme: Konuşmacının gerçekten dinlendiğini, dinlerken anladığını da gösteren dinleme türüdür (Cihangir Çankaya, Z. 2015).

Yorumlayıcı Dinleme: Dinleyicinin dinlediklerini yorumlamak ve bunlardan yeni fikirler üretmek amacıyla yaptığı dinleme türüdür. (Gündüz ve Şimşek, 2014). Amaç öğrencilerin dinlediklerini yorumlaması ve bunlardan yeni fikirler üretmesidir (Doğan, 2019).

Yetersiz Dinleme: Dikkatimizi karşımızdaki kişinin söylediklerine vermeme, kendi zihnimizden geçenlere odaklanma olarak ifade edilir (Cihangir Çankaya, Z. 2019).

Kalıplaşmış Dinleme: Karşımızdaki kişiyi anlamadan, kendi yaşadıklarımızı ön plana alarak yaptığımız dinleme çeşididir (Cihangir Çankaya, Z. 2019).

Yüzeysel Dinleme: Dinleyicinin, iletişimin yüzeyinde kalarak derinliklerdeki duygulara, düşüncelere ve anlamlara ulaşmadan yaptığı dinleme türüdür (Cihangir Çankaya, Z. 2019).

Görünüşte Dinleme: Dinleyicinin dış görünüşü ile söylenenleri dinliyormuş gibi olduğu ancak iç dünyasının başka yerlerde olduğu dinleme çeşididir. Dinleyicinin aklını kurcalayan başka konular ve düşünceler vardır (Gündüz ve Şimşek, 2014).

Seçerek Dinleme: Dinleyicinin, konuşan kişinin söyledikleri içinden yalnızca kendi ilgilendikleri bölümü dinleyip diğer söylenenleri dinlemediği dinleme biçimidir. (Gündüz ve Şimşek, 2014). Dinlenenlerin içinden ilgi ve ihtiyaca yönelik olanların seçilmesi amacıyla yapılan dinlemedir (Doğan, 2019).

Duyguya Saplanarak Dinleme: Dinleyicinin sürekli bir duygusal tonu taşımak istediği, her ne söylenirse ondan bir hüznün veya her söylenenden bir espri çıkarmaya çalıştığı dinleme biçimidir (Cihangir Çankaya, Z. 2019).

Savunucu Dinleme: Dinleyicinin ne duyarsa duysun her söyleneni kendisine yönelik bir saldırı sayarak anında karşı savunmaya geçtiği dinleme türüdür (Gündüz ve Şimşek, 2014).

Tuzak Kurucu Dinleme: Dinleyicinin hiç sesini çıkarmadan dinleyip, dinledikleri bilgiden yararlanarak karşısındakini zor duruma sokacak fırsatlar yakalamaya çalışmak amacıyla yaptığı dinlemedir (Gündüz ve Şimşek, 2014).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dinleme ve Dinleme Türleri

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019) dört dil becerisi bulunmaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temel amaçlarından biri de bu dört temel beceriyi öğrencilere kazandırmaktır. Türkçe ders kitapları da bu becerileri kazandırmaya yönelik hazırlanmıştır. İlkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıf; ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf olmak üzere tüm sınıf seviyelerinde Türkçe ders kitaplarında 8 tema bulunmaktadır. Her temada 3 okuma metni ve 1 tane de dinleme/izleme metni bulunmaktadır. Ayrıca her tema sonunda 1 tane de serbest okuma metni yer almaktadır (MEB, 2019). Genel olarak her seviyede Türkçe ders kitaplarında okuma metinleri ve dinleme/izleme metnlerinin toplam sayısı 32'dir. Bu sayı tema sonlarındaki serbest okuma metinleriyle birlikte 40 olmaktadır. Tüm sınıf seviyelerinde her temada 1 tane olmak üzere toplam 8 adet dinleme/izleme metni bulunmaktadır. Kitaplarda yer alan etkinlikler de dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini kazandırmaya yöneliktir. Dinleme becerisi programda "dinleme/izleme" şeklinde yer almaktadır. Türkçe Öğretim Programı'nda (2019) dinleme/izleme becerisine yönelik kazanımların sınıf seviyelerine göre sayısı aşağıdaki gibidir:

1. sınıf dinleme/izleme kazanım sayısı: 11 adet
2. sınıf dinleme/izleme kazanım sayısı: 9 adet
3. sınıf dinleme/izleme kazanım sayısı: 13 adet
4. sınıf dinleme/izleme kazanım sayısı: 13 adet
5. sınıf dinleme/izleme kazanım sayısı: 12 adet
6. sınıf dinleme/izleme kazanım sayısı: 12 adet
7. sınıf dinleme/izleme kazanım sayısı: 14 adet
8. sınıf dinleme/izleme kazanım sayısı: 14 adet

Baş (2015), dinlemenin edindiğimiz ilk dil becerisi olduğunu söylerken onu beceri kılan hususun da anlama olduğunu vurgulamaktadır. Dinleme, iletişim ve öğrenmenin en önemli yolu; çocuğun yaşamında yer alan ilk anlama etkinliğidir (Sever, Kaya, Aslan, 2017). Sarıkaya (2018) dinlemenin doğum öncesi anne karnında başladığını ve insanın en son yitirdiği becerinin de dinleme olduğunu dile getirmektedir. Sağlıklı bir iletişim kurabilmek için, kalıcı ve verimli bir öğrenme gerçekleştirebilmek için dinlemeye ihtiyaç vardır (Gündüz ve Şimşek, 2014). 1900’lü yılların başlarında insanda doğuştan var olduğu düşünülen, konuşma, görme ya da yürüme gibi doğal olarak gerçekleştiği düşünülen dinleme, yıllar ilerledikçe tıp ve dilbilimdeki çalışmalar sayesinde farklı boyutları olan ve geliştirilebilir bir beceri olma özelliğini kazanmıştır (Kurt, 2020). Dinleme türlerinden önce dinlemenin ne olduğuna değinmek gerekmektedir. Literatürde dinleme ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Dinleme, duyulanlar, işitilenler içinden seçim yapma, bunları algılama ve değerlendirerek tepki verme eyleminin adıdır (Gündüz ve Şimşek, 2014: 13). Doğan (2019: 5) ise dinlemeyi, duyulan sesleri seçme hareketinin ve seçiciliğin söz konusu olduğu, birden fazla ses içerisinde istenilenin seçildiği bilinçli bir faaliyet olarak tanımlamaktadır. Dinlemenin bir başka tanımı ise dinleyicinin bilgiyi duyması, tekrar edebilmesi ve hatırlayabilmesi (Cihangir Çankaya, 2015: 11) şeklindedir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere dinleme ile işitme aynı şeyi ifade etmemektedir. İkisi farklı kavramlardır. İşitme söylenenleri kulak aracılığı ile fark etmektir. Fizyolojik bir olaydır. Dinlemek ise söylenenler üzerine dikkatini yoğunlaştırarak onları anlama, yorumlama ve hatırlama eylemidir (Gündüz ve Şimşek, 2014: 15). Dinlemenin tanımında görülen çeşitlilik dinleme türleri içinde geçerlidir. Literatürde çeşitli dinleme türleri yer almaktadır. Akçay (2018) öncelikle katılımlı dinleme ve etkileşimsiz dinleme adını verdiği iki dinleme çeşidinden bahsettikten sonra dinleme türlerini şu şekilde sıralamıştır: Ayırt edici dinleme, eleştirel dinleme, not alarak dinleme, estetik dinleme, empatik dinleme, yaratıcı dinleme, etkili dinleme, grup halinde dinleme.

Dinleme şekilleri ile dinleme türlerinin birbiri ile karıştırılmaması gerektiğini ifade eden Doğan (2019: 29) dinleme şekillerini etkileşimli ve etkileşimsiz olarak

ikiye ayırırken dinleme türlerini; ayırt edici dinleme, estetik dinleme, etkili dinleme, eleştirel dinleme, empatik dinleme olarak beş başlık altında değerlendirmiştir.

Taşkaya ve Karadağ (2018: 90,91) dinleme şekli ile dinleme türünün farklı kavramlar olduğunun altını çizerken dinleme şekli denildiğinde dinlemenin yapılış biçimi, dinleme türü denildiğinde ise dinlemenin içeriğine göre değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Gündüz ve Şimşek (2014: 105) konuyu ele alırken öncelikle iki başlık üzerinde durmuştur. Bu iki başlık “dinleyici türleri” ve “dinleme/izleme türleri” şeklindedir. Bu başlıkları da kendi aralarında alt başlıklara bölerek ele almışlardır. Bu iki başlığı ve alt başlıklarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

<u>Dinleme/İzleme Türleri</u>	<u>Dinleyici Türleri</u>
1. Katılımlı dinleme/izleme	1. Görünüşte dinleyici
2.Katılımsız dinleme/izleme	2. Seçici dinleyici
3.Not alarak dinleme/izleme	3. Yüzeysel dinleyici
4. Grup halinde dinleme/izleme	4. Tuzak kurcu dinleyici
5.Yaratıcı dinleme/izleme	5. Savunucu dinleyici
6. Seçici dinleme/izleme	
7.Eleştirel dinleme/izleme	
8.Kendini başkasının yerine koyarak dinleme/izleme (empati kurma) şeklindedir.	

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) öğrencilere kazandırılması gereken dinleme türlerini; katılımlı dinleme, katılımsız dinleme, eleştirel dinleme, not alarak dinleme, seçici dinleme, empatik dinleme, yaratıcı dinleme, grup halinde dinleme şeklinde görmek mümkündür.

Dinleme türleriyle ilgili sınıflandırmalar bunlarla sınırlı değildir. Kline (1996) ise dinleme türlerini; bilgilendirici dinleme, ilişki dinleme, takdir edici dinleme, eleştirel

dinleme, ayrımcı dinleme olarak beşe ayırmıştır. Tyagi (2013) ise yapmış olduğu çalışmada on bir dinleme türünden bahsetmektedir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz: Aktif dinleme, takdir edici dinleme, dikkatli dinleme, önyargılı dinleme, gündelik dinleme, anlayarak dinleme, eleştirel dinleme, derin dinleme, ayrımcı dinleme, empatik dinleme, değerlendirmeli dinleme.

Dinleme türleriyle ilgili Cihangir Çankaya (2015) ise etkili ve etkisiz dinlemeden söz ederek bu iki dinleme türünü aşağıdaki gibi alt başlıklara ayırmıştır:

A.Etkili Dinleme Türleri

- 1.Katılımcı dinleme
- 2.Edilgin dinleme
- 3.Empatik dinleme
- 4.Yargısız ve eleştirel dinleme
- 5.Derinlemesine dinleme
- 6.Çözümleyici dinleme
- 7.Etkin/ aktif dinleme
- 8.Dikkatle dinleme
9. Yorumlayıcı dinleme

B.Etkisiz Dinleme Türleri

- 1.Yetersiz dinleme
2. Kalıplaşmış dinleme
3. Yüzeysel dinleme
4. Görünüşte dinleme
5. Seçerek dinleme
6. Duyguya saplanarak dinleme
7. Savunucu dinleme
8. Tuzak kurucu dinleme

Yapılan bu sınıflandırmaya bakıldığında toplam on yedi dinleme türünden bahsedildiğini görmek mümkündür. Dinleme türleriyle ilgili tasnifler incelendiğinde en geniş kapsamlı tasnifin Cihangir Çankaya (2015: 34) tarafından yapıldığını görmek mümkündür. Bu sebeple araştırma çerçevesinde ele alınan kitaplardaki dinleme türleri belirlenirken bu sınıflandırma göz önünde bulundurulmuştur.

2.2.Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı terimi günümüzde hem dünyada hem de Türkiye’de sıkça kullanılan bir terimdir. Ungan ve Demir (2016) çocuk edebiyatı teriminin 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıktığını ve o yüzyılda kullanılmaya başlandığını ifade etmektedir. Aynı şekilde Şimşek (2014) de terimin 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıktığını, her yaştan çocuğu hedef alan duyarlılığın ifade biçimi olarak kullanılmaya başlandığını dile getirmiştir. Konar Özkan (2014) ise çocuk edebiyatının ülkemizde 80’lerden sonra gündemde kendine yer bulmaya başladığını aktarmaktadır. Türkiye’de çocuk edebiyatının serüveninin Batı’ya göre oldukça geç başladığını ifade eden Yılmaz (2020), Batı’da 1600’lü yıllarda yazılan eserlerin Tanzimat’la birlikte dilimize çevrilmesiyle sürecin başladığını ve amatör olarak olsa da Meşrutiyet sonrası ilk telif eserlerin yazılmasıyla meyvelerini vermeye başladığını vurgulamaktadır. Çocuk edebiyatının kimliğini kazanmasının ise çeşitli evrelerden geçerek 90’lı yılların başlarını bulduğunu dile getirmektedir.

Çocuk edebiyatı terimine değinmeden önce bu terimi oluşturan çocuk ve edebiyat sözcükleri üzerinde durmak gerekmektedir. Çocuk kavramıyla başlanacak olursa bu konuda çeşitli tanımlar literatürde yerini almıştır. Bireyin doğduğu andan iki yaşına kadar geçirdiği süreyi bebeklik; iki yaşından ergenlik çağına kadar geçirdiği süreyi ise çocukluk (Temizyürek, Şahbaz ve Güner, 2016) dönemi olarak değerlendirmek mümkündür. Türk Dil Kurumu Güncel Sözlükte ise çocuk kavramı küçük yaştaki erkek veya kız; bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak şeklinde açıklanmaktadır. Aynı sözlükte edebiyat kavramı ise olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazın biçiminde ifade edilmektedir. Bir başka tanımda ise edebiyat; tarihsel, sosyal ve kültürel olandan hareketle, dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliklerine ve eserlerine verilen genel ad olarak açıklanmaktadır (Aktaş, 2009). Turan (2017) ise edebiyatı, sanat ile estetiğin yazarın kaleminde bulunması olarak tanımlamaktadır. Çocuk ve edebiyat kavramlarıyla ilgili bazı tanımlar bu şekildedir. Çocuk ve edebiyat sözcüklerinde olduğu gibi çocuk edebiyatı teriminde de çeşitli tanımlar karşımıza çıkmaktadır. Sever (2017) çocuk

edebiyatını “Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” şeklinde tanımlamıştır. Şimşek ve Yakar (2016) ise “Gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyata çocuklar için edebiyat ya da çocuk edebiyatı denir.” şeklinde bir tanım yapmıştır. Bunlardan başka çocuk edebiyatını, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı olarak da ifade edebilmek mümkündür (Demir, 2019). Bir diğer ifadeyle çocuk edebiyatı, çocuklara dilin ve çizginin anlatım olanaklarıyla insan doğasını anlatan, sezdirenen, yaşamı tanımlarına yardımcı olan estetik bir araçtır (Çer, 2019). Dilidüzgün (2014) ise çocuk edebiyatı terimini; çocukların gelişim süreçleri dikkate alınarak, çocuğa göre olan ve çocuk gerçekliği gözetilerek sanatçı duyarlılığı ile hazırlanmış yazınsal niteliğe sahip ürünler olarak açıklamaktadır. Yılmaz (2020) ise çocuk edebiyatını, çocuk gerçekliğini dikkate alıp onu özne kabul eden; her yaşta okuyucuya seslenmekle birlikte hedef kitlesi çocuklar olan; eğitirken edebiyattan taviz vermeyen bir geçiş dönemi edebiyatı olarak tanımlamaktadır. Yapılan tanımlara bakıldığı zaman çocuk edebiyatını çocukluk gerçeğini göz önünde bulundurarak, çocukların duygu ve düşünce dünyasına hitap eden, çocuğun dil becerilerinin gelişimine katkıda bulunan, edebi değer taşıyan eserler şeklinde ifade etmek mümkündür.

2.3.Çocuk Edebiyatı ve Türkçe Öğretimi

Yukarıda da belirtildiği üzere Türkçe Öğretim Programı’nda (MEB, 2019) dinleme/izleme, okuma, yazma ve konuşma olmak üzere dört temel dil becerisi bulunmaktadır. Bu becerilerden dinleme/izleme ve okuma anlamaya dayalı, yazma ve konuşma ise anlatmaya dayalı becerilerdir. Aynı programda Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın özel amaçları aşağıdaki gibi yer almaktadır.

- Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Tüm bu amaçlara ulaşmak ve becerileri kazandırmak için kullanılan araçlar metinlerdir. Sever (2018) Türkçe öğretiminin temel aracının metinler olduğunu ifade etmektedir. Türkçe öğretiminde amaçlanan becerilerin kazandırılmasında kullanılan temel araçların metinler olduğunu vurgulayan Sever (2015), okuma kültürü edinmiş bireylerin yetiştirilebilmesi için çocuk edebiyatının seçkin yapıtlarının Türkçe öğretiminde temel birer araç olarak kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca çocuk kitaplarının; çocuğun dilsel, duyuşsal ve kişilik gelişiminin yanı sıra bilişsel öğrenme sürecinde de etkili araçlar olduğunu dile getirmektedir. Çocuk kitapları çocukların; dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmektedir (Sever, 2017). Bireyin ana dilini edinme ve geliştirme sürecinin doğrudan doğruya o dilin edebiyatıyla bağlantılı olduğunu dile getiren Baş (2015), Türkçe öğretiminin

niteliğini artırmak için çocuk edebiyatından faydalanmanın yararlı olacağını, temel dil becerilerinin (dinleme, okuma, konuşma, yazama) ve dil bilgisinin öğretiminde çocuk kitaplarından yararlanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Amaca uygun çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarının, Türkçe ve edebiyat öğretimi programlarında yer alan amaçlara ulaşılması yolunda kullanılması gereken önemli ve işlevsel ürünler olduğu Aslan (2017) tarafından dile getirilmiştir. Çocuk edebiyatının Türkçe öğretimi ile ilişkisinin yalnızca Türkçe ders kitaplarına metin temininden ibaret olmadığını bildiren Yılmaz (2020); çocuğun dil becerilerinin, söz varlığının, estetik algısının ve değerlerinin gelişiminde çocuk edebiyatı ürünlerinin katkısının büyük olduğunu ifade etmektedir. Genel olarak bakıldığı zaman çocuk edebiyatı odaklı, dil eğitimi ve çocuk edebiyatı odaklı birçok kitabın, kitap bölümünün ve makalenin olduğunu görmek mümkündür. Hem yabancı literatürde yer alan hem de Türkiye’de yapılan tüm bu çalışmaların, çocuk edebiyatı yapıtlarının dil eğitiminde estetik birer araç olarak kullanılabileceği noktasına vurgu yaptığını görmek mümkündür.

2.4.Benzer Araştırmalar

Dinleme ile ilgili yabancı literatür incelendiğinde çalışmaların daha çok dinleme becerileri, dinleme eğitimi ve dinleme sorunlarına yönelik olduğunu görmek mümkündür (Liubinienė, 2009; Ismail ve Aziz, 2020; English, 2009; Aldina, Dayu ve Haura, 2020; Sulistyanto, 2015; Sah ve Shah, 2020). Yabancı literatüre bakıldığı zaman çocuk edebiyatı ve dil öğretimiyle ilgili olarak yapılan çalışmaların yoğunlaştığı ilk başlık çocuk edebiyatı ürünlerinin eğitimde araç olarak kullanılabileceği (Labaratz ve Hazeira, 2012; Sharp, Medrano ve Conevay, 2018; Lopez, 2014) yönündedir. Çalışmaların yoğunlaştığı bir diğer nokta da çocuk edebiyatının dil eğitiminde kullanılması gerektiği düşüncesidir (Novasyari, 2019; Bland, 2013; Chang, 2007). Bununla birlikte her iki başlıkta da yer alan çalışmalar, çocuk edebiyatı ürünlerinin sanatsal birer araç olarak kullanılması gerektiği gerçeğini vurgulamaktadır.

Türkiye’de Literatüre bakıldığı zaman çocuk kitaplarındaki kahramanların dinleme türlerini belirlemeye yönelik herhangi bir çalışma yapılmadığı

görülmektedir. Ancak dinleme ve çocuk kitaplarıyla ilgili birbirinden bağımsız çalışmalar mevcuttur. Bununla birlikte Türkçe öğretimi ve çocuk edebiyatı ile ilgili çalışmaları da görmek mümkündür. Bu sebeple ilgili çalışmaları üç ayrı grup şeklinde incelemek doğru olacaktır.

Çocuk kitaplarına yönelik çalışmalar incelendiğinde eğitsel iletiler, karakterler, çocuk edebiyatının ilkeleri ve problem odaklı çalışmalar ön plana çıkmaktadır. İlgili çalışmalar değerlendirildiğinde çocuk kitaplarındaki eğitsel değerler ve iletileri belirlemek amacıyla yapılan çalışmaların olduğunu görmek mümkündür (Kuru, 2018; Akçay ve Baş, 2015; Eskimen, 2015; Uzuner Yurt ve Şimşek, 2016; Cesur ve Baş, 2015). Çocuk kitaplarını tarihi eser kaçakçılığı açısından (Yakar, 2017) ele almak, çocuk kitaplarını tarihsel bilinç aktarımı (Yakar, 2016) bağlamında değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmalar da mevcuttur. Literatürde çocuk kitaplarını göç olgusu (Yakar, 2016) ve göçmenlik (Temur ve Ertem, 2019) bakımından ele alan çalışmalar da görülmektedir. Çocuk kitaplarıyla ilgili çalışmaların bir kısmı da kahramanları ve karakterleri çeşitli açılardan incelemek amacıyla yapılmıştır (Peker ve Ahi, 2019; Yağmur ve Aytan, 2019; Tekşan, Set ve Çinpolat, 2019; Yılmaz, 2016; Yılmaz, 2016; Erdal, 2017). Bunların dışında çocuk kitaplarını, çocuk edebiyatı ve çocuk edebiyatı ilkeleri açısından inceleyen (Şengül, 2018; Lüle, 2007; Enginün, 2006; Karakurt İpek, 2019) çalışmalar da literatürde yer edinmiştir. Çocuk kitaplarıyla ilgili çalışmalar bunlarla sınırlı değildir. Resimli çocuk kitaplarıyla ilgili (Büyükalın ve Harmankaya, 2019), çocuk kitaplarındaki çocukluk gerçeğiyle ilgili (Çelik ve Fırat, 2020), çocuk kitaplarındaki fantastik kurguyla ilgili (Tunç ve Akın, 2020), yaş gruplarına ve özelliklerine göre çocuk kitaplarıyla ilgili (Çiftçi, 2013), çeviri çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesiyle ilgili (Mert, Albayrak ve Serin, 2013) çalışmalar da literatürde yerini almıştır.

Literatür incelendiğinden doğrudan çocuk kitaplarındaki kahramanların sergilemiş olduğu dinleme türlerini ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmaların daha çok Türkçe öğretmenleriyle Türkçe öğretmen adaylarına ve dinleme eğitimi ile dinleme becerisine yönelik olduğunu söylemek mümkündür. İlk olarak çalışmaların Türkçe öğretmenlerine ve Türkçe öğretmeni adaylarına yönelik

yapıldığını görmek mümkündür. Ateş ve Ercan (2015) Türkçe öğretmenlerinin dinleme stillerini incelemek için bir çalışma yaparken Kurudayıoğlu ve Kana (2013) Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme becerisi ve dinleme eğitimi özyeterlilik algılarına yönelik bir çalışma yapmıştır. Benzer bir çalışma yapan Ceryan (2016) ise yüksek lisan tezinde Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme becerisine yönelik görüşlerini ele almıştır. Bir diğer çalışmada ise Karatay, Dolunay ve Savaş (2014) Türkçe öğretmenlerinin etkin dinleme ve dönüt durumlarını incelemiştir. Emiroğlu (2013) çalışmasında Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme sorunlarına ilişkin görüşlerini ele alırken Aşılıoğlu (2009) Türkçe öğretmen adaylarına göre derslerde karşılaşılan başlıca dinleme engellerini araştırmıştır. Özkan ve Başkan (2019) da Türkçe öğretmeni adaylarına ait dinleme türlerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Türkçe öğretmenleri ve Türkçe öğretmeni adaylarına yönelik yapılan çalışmaların dışında dinleme eğitiminin etkisiyle ilgili çalışmalar da bulunmaktadır. Yıldız ve Kılınç (2015) dinleme stratejileri öğretiminin öğrencilerin dinlediğini anlama becerilerine etkisini incelerken Bulut (2013) da yüksek lisans tezinde etkin dinleme eğitiminin dinlediğini, okuduğunu anlama ve kelime hazinesi üzerine etkisini incelemiştir. Çifçi (2021) ise dinleme eğitimi ve dinlemeyi etkileyen faktörleri ele alan bir çalışma yapmıştır. Literatürde yer alan bir çalışmada da Epçaçan (2013) dinleme ve dinleme eğitimi ele almıştır. Dinleme becerisinin diğer beceri alanlarıyla ilişkisini inceleyen bir çalışma da mevcuttur (Emiroğlu ve Pınar, 2013). Aytan (2011) hazırlamış olduğu doktora tezinde aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkilerini ele alırken Yılmaz (2019) dinleme becerisinin geliştirilmesi çerçevesinde yeni arayışlar ve teknikler üzerinde durmuştur. Tabak ve Göçer (2014) ise dinleme becerisine yönelik alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarını ele alan bir çalışma yapmıştır. Çalışmalar bunlarla sınırlı değildir. Kemiksiz (2015) Türkçe öğretiminde eleştirel dinlemeyi ele alırken Çarkıt (2019) Türkçe eğitiminde eleştirel dinlemenin önemi üzerinde duran bir çalışma yapmıştır. Azizoğlu (2020) ise ortaokul öğrencilerinin dinleme becerilerinin geliştirilmesini konu alan doktora tezini hazırlamıştır. Bunların dışında öğrencilerin dinleme becerileri üzerine yapılmış çalışmalar da mevcuttur. Akbayrak (2019) katılımsız dinleme ile not alarak dinlemenin 7. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisi

üzerindeki etkisini, Karabacak (2014) seçici dinleme eğitiminin 6. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisi üzerindeki etkisini, Doğan (2017) strateji temelli dinleme etkinliklerinin 7. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisiyle strateji kullanma düzeyine etkisini, Ören(2019) estetik dinlemenin 4. sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisini, Melanlıoğlu (2011) ise üstbilis stratejileri eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisini araştırmıştır. Bir diğer çalışmada Deniz, Tarakçı ve Karagöl (2019) dinleme/izleme kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarını ele almışlardır. Başkan ve Deniz (2015) ise ortaöğretim öğrencilerinin ders içi dinleme sorunlarını ele alan bir çalışma yapmıştır. Kavut (2018) iletişim açısından dinleme becerilerini değerlendirirken Kemiksiz (2017) dinleme becerileri üzerine yazılan makaleleri değerlendiren bir çalışma yapmıştır. Yapılan çalışmalara bakıldığında çocuk kitaplarındaki kahramanların sergilediği dinleme türleriyle ilgili, herhangi bir çalışma görülmemektedir. Bu nedenle bu çalışmada “Çocuk kitaplarındaki kahramanlar aracılığı ile öne çıkarılan dinleme türleri hangileridir?” sorusuna cevap aranmıştır.

Literatürde yer alan çalışmaların toplanabileceği bir diğer başlık da Türkçe öğretimi ve çocuk edebiyatıdır. Baş (2015) Türkçe öğretiminin niteliğinin çocuk edebiyatından yararlanma düzeyiyle ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda literatür incelendiğinde Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatının önemini ve Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanmanın doğru bir adım olacağını konu alan çalışmalar karşımıza çıkmaktadır (Kolaç, Demir, Karadağ, 2012); Türkben, (2019); Fırat, (2012); Öztürk, (2015); Çer, (2016); Lüle Mert, (2012); Temizyürek, (2003); Çevik ve Müldür, (2015);). Çocuk ve gençlik edebiyatının eğitimdeki yeri ve önemini (Can, 2003) ele alan, bir dili öğretmek için kullanılabilecek en önemli araçların o dilde ortaya konan yazınsal metinler olduğunu, bu nedenle çocuk kitaplarının ana dili eğitimi sürecinde sıklıkla yer alması gerektiğini (Burgul Adıgüzel, 2015) vurgulayan, Türkçe öğretiminin amaçlarına ulaşmak için çocuk edebiyatı yapıtlarından yararlanılması gerektiğini (Karadağ, 2020) ortaya koyan çalışmaları da görmek mümkündür. Güleç ve Durmuş (2015) ilkokul öğrencilerinin dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik yapmış oldukları

Çalışma neticesinde ocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların dinleme becerilerini geliştirdiği sonucuna varmış, ocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların dinleme becerilerini geliştirmede birer araç olarak kullanılması gerektiğini ortaya koymuşturlar. Başka bir çalışmada ise Bağcı Ayrancı ve Aytaş (2017) okul öncesi ğretmen adaylarının ocuk edebiyatının eğitimde işlevselliği üzerine görüşlerini ele almışlar ve okul öncesi ğretmen adaylarının ocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanılması gerektiğini düşüncesine sahip oldukları sonucuna varmışturlar.

İlgili literatür incelendiğinde ocuk edebiyatıyla ilgili, dinleme eğitimi ve dinleme becerisiyle ilgili, Türkçe ğretimi ve ocuk edebiyatıyla ilgili birçok çalışma yapıldığını görmek mümkündür. Ancak ocuk kitaplarındaki kahramanların sergilediği dinleme türlerine yönelik herhangi bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu sebeple çalışma ocuk kitaplarındaki kahramanlar aracılığıyla ön plana çıkarılan dinleme türlerini belirlemek üzere yapılmıştır. Çalışmanın literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olması ve konuyla ilgili yapılabilecek yeni çalışmalarda araştırmacılara fikir verebilecek olması çalışmayı önemli kılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma modeli (deseni)

Çocuk kitaplarındaki kahramanlar aracılığı ile öne çıkarılan dinleme türlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada doküman analizi deseni kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada kitaplardaki kahramanların sergilemiş olduğu dinleme türleri tespit edilmeye çalışıldığı için doküman analizi kullanılmıştır. Birçok belgeye ulaşmanın kolay, ucuz ve zahmetsiz olması; belgesel verilerin diğer veri kaynaklarıyla karşılaştırıldığında daha nesnel olması ve belgesel verilerin araştırma sürecinden etkilenmemesi (Meriam, 2015) doküman analizinin güçlü yönleri olarak öne çıkmaktadır.

3.2. İncelenen kitaplar

Çocuk kitaplarında yer alan kahramanlar aracılığı ile ön plana çıkarılan dinleme türlerini belirlemek üzere yapılan bu çalışmada ölçüt örnekleme yöntemiyle ortaokul öğrencileri tarafından en çok tercih edilen otuz kitap belirlenip okunarak bunlardan dinleme türlerini belirlemeye uygun olan yirmi tanesi çalışmanın incelen nesneleri olmuştur. Kitap ismi yazması istenen öğrenciler seçkisiz örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Bu yöntemle seçilecek örnekleme evrendeki her şeyin örnekleme dahil olma şansı eşittir; örneklem evreni temsil edebilme büyüklüğüne sahip ve tamamen rastgele oluşturulurlar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Kitaplar belirlenirken ismi en az beş kez yazılan kitaplar değerlendirilmeye alınmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Merriam (2015) örneklem için seçilen ölçütün doğrudan çalışmanın amacını yansıttığını ve bilgi açısından zengin durumların tanımlanmasına kılavuzluk ettiğini ifade etmiştir. Kitaplar belirlenirken 7 farklı coğrafi bölgeden, 8 farklı ilde, 10 farklı okulda eğitim öğretim gören 603 ortaokul öğrencisinden severek okudukları üç kitabın ismini yazmaları istenmiştir. Bu 603 öğrencinin 122 tanesi 5. sınıf, 135 tanesi 6. sınıf, 169 tanesi 7. sınıf, 177

tanesi de 8. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerden toplam 1753 cevap alınmıştır. Alınan cevaplar listelenerek öğrenciler tarafından en çok ismi yazılan 30 kitap belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen 30 kitap okunmuştur. Okunan bu 30 kitaptan çalışmanın amacına uygun olan 20 tanesi çalışmanın incelenen kitapları olmuştur. Çalışmanın amacı doğrultusunda incelenen bu 20 kitabın 8 tanesi yerli yazarlara 12 tanesi ise yabancı yazarlara aittir. Bu 20 çocuk kitabının 14 tanesi roman, 3 tanesi öykü, 2 tanesi fantastik kurgu, 1 tanesi de masal türündedir. Kitap isimlerinin belirlenmesinde görüşleri alınan öğrenciler Antalya, Aydın, Adıyaman, Diyarbakır, Erzincan, Eskişehir, İstanbul ve Kastamonu illerinde eğitim öğretim görmektedirler. Çalışmada incelenecek kitaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Çalışmada İncelenen Kitaplar

Sıra	Kitabın Adı	Yazarı	Yayınevi	Basım Yılı
1	Dedemin Bakkalı	Şermin Yaşar	Taze Kitap	2020
2	Harry Potter Felsefe Taşı	J. K. Rowling	Yapı Kredi Yayınları	2020
3	Sadako	Eleanor Coerr	Beyaz Balina	2019
4	Canavar Peşinde	Adame Blade	Beyaz Balina	2018
5	Çizgili Pijamalı Çocuk	John Boyne	Tudem Yayınları	2020
6	Küçük Prens	Antoine De Saint-Exupery	Can Çocuk Yayınları	2015
7	Charlie'nin Çikolata Fabrikası	Roald Dahl	Can Çocuk Yayınları	2018
8	Ütopyaya Yolculuk	Şöhret Doğruyol Sağbaş	Epsilon	2020
9	Şeker Portakalı	Jose Mauro De Vasconcelos	Can Yayınları	2019
10	Yankılı Kayalar	Ahmet Yılmaz Boyunağa	Timaş Yayınları	2019
11	Pinokyo	Carlo Collodi	Mum Yayınları	2016
12	Masal Masal İçinde	Ahmet Ümit	Yapı Kredi Yayınları	2019
13	Dolunay Dedektifleri İz Peşinde	Mavisel Yener	Bilgi Yayınevi	2018
14	Sessiz Sakin	Melih Tuğtaç – Çağrı Çelebi	Genç Hayat Yayınları	2020
15	İçimdeki Müzik	Sharon M. Draper	Timaş Yayınları	2020
16	Kraliçeyi Kurtarmak	Vladimir Tumanov	Günışığı Kitaplığı	2019
17	Haritada Kaybolmak	Vladimir Tumanov	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları	2020
18	Vanilya Kokulu Mektuplar	Sevim Ak	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları	2020
19	Çöplük	Andy Mulligan	Tudem Yayınları	2020
20	Silgi Ruhu	Şöhret Doğruyol Sağbaş	Epsilon	2019

3.3.Verilerin toplanması ve analizi

Çalışmada veriler toplanırken öncelikle literatür taraması yapıp kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Çalışmada incelenecek kitaplar Tablo 1’de gösterildiği gibi ilgili yayınevlerinden temin edilmiştir. Kitapların orijinal olmasına dikkat edilmiştir. Kitaplar önce herhangi bir not tutulmadan bir kez okunmuştur. Daha sonra çalışmanın amacı çerçevesinde eserler tekrar okunup gerekli notlar alınmıştır. Kahramanların sergilemiş olduğu dinleme türleri çalışmanın amacı doğrultusunda fişlenmiştir.

Çalışmada ilk olarak betimsel veri analizi tekniği kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 239). Betimsel analizden sonra verileri daha iyi açıklayabilmek, kavramlara ve ilişkilere ulaşmak amacıyla içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların, boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 239). Fişlemeler doğrultusunda yapılan analizler sonucu öncelikle etkili dinleme türleri ve etkisiz dinleme türleri şeklinde iki başlık oluşturulmuş ve daha sonra da bu iki başlığın alt başlıkları ele alınmıştır. Çalışmada inandırıcılığı sağlamak için incelenen eserlerden alıntılara sıkça yer verilmiştir. Dinleme türleri belirlenirken literatür taraması sonucu elde edilen Cihangir Çankaya’ya (2015) ait aşağıdaki tabloda yer alan başlıklar göz önünde bulundurulmuştur.

Tablo 2: Dinleme Türleri

A- Etkili Dinleme Türleri	B- Etkisiz Dinleme Türleri
1.Katılımcı dinleme	1.Yetersiz dinleme
2.Edilgin dinleme	2. Kalıplaşmış dinleme
3.Empatik dinleme	3. Yüzeysel dinleme
4.Yargısız ve eleştirel dinleme	4. Görünüşte dinleme
5.Derinlemesine dinleme	5. Seçerek dinleme
6.Çözümleyici dinleme	6. Duyguya saplanarak dinleme
7.Etkin/ aktif dinleme	7. Savunucu dinleme
8.Dikkatle dinleme	8. Tuzak kurucu dinleme
9. Yorumlayıcı dinleme	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Çocuk kitaplarındaki kahramanlar aracılığıyla öne çıkarılan dinleme türlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma çerçevesinde belirlenen kitaplar okunup gerekli fişlemeler yapılarak dinleme türleri tespit edilmiştir. Kitaplardaki kahramanlar aracılığıyla öne çıkarılan dinleme türleriyle ilgili bulgular aşağıda yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak belirlenen dinleme türlerini iki ana başlıkta ele almak mümkündür. Bu iki ana başlık etkili dinleme ve etkisiz dinlemedir. Etkili dinleme, göz teması ve uygun bedensel duruş ile bazen susmayı, bazen de konuşmayı gerektiren aktif bir süreçtir. Kişilerin kullandıkları dinleme davranışları iletişimi güçleştiriyorsa ya da iletişimi engelliyorsa bu dinleme davranışlarına da etkisiz dinleme denir. Tespit edilen dinleme türleri bu iki başlığın alt başlıkları halinde ele alınmıştır. Belirlenen dinleme türleri ele alınırken incelenen kitaplardan alıntılar yapılmıştır.

4.1. Çocuk kitaplarındaki başkahramanlar aracılığı ile ön plana çıkan etkili dinleme türleri nelerdir?

4.1.1. Etkin/Aktif Dinleme

Kitaplardan elde edilen veriler ışığında belirlenen ilk etkili dinleme türü etkin/aktif dinlemedir. Bu dinleme türünde dinleyici aktiftir. Dinleyici konuşmacıya geri bildirimde bulunur. Birey konuşan kişiyi dinledikten sonra konuşmacıya çeşitli sorular sorarak veya geri bildirimler vererek aktif bir dinleme gerçekleştirir. Bu şekilde dinlediklerini daha iyi anlamaya çalışır. Haritada Kaybolmak adlı kitapta geçen bir diyalogda baba, kitabın diğer kahramanları olan iki çocuğa eve geç kaldıkları için kızar ve onları bu konuda daha dikkatli olmaları için uyarır. Bunun üzerine babalarını dinleyen çocuklar önce babalarından özür dilerler. Ardından da çocuklardan biri olan Francis fırtına yüzünden geciktiklerini açıklar ve *"Sırılsıklam olmuştuk, havanın dinmesini beklemek için bir dükkâna daldık."* şeklindeki ifadeleriyle babasına dönüt verir. Kahramanların tüm bu sözleri ve tutumları onların etkin dinleme türünü gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Benzer durumu başka

kitaplarda da görmek mümkündür. Örneğin Harry Potter adlı kitapta Hagrid isimli kahraman, Harry ve arkadaşlarına kendilerini ilgilendirmeyen işlere bulaştıklarını söyleyerek bunun çok tehlikeli olduğu konusunda onları uyarır. Bulaştıkları işin Profesör Dumbledore'la Nicolas Flamel arasında bir şey olduğunu onlara ifade eder. Hagrid'i dinleyen Harry **"Demek işin içinde Nicolas Flamel diye biri daha var, öyle mi?"** biçiminde bir ifade kullanmaktadır. Bu ifade de onun etkin dinleme türünü sergilediğini göstermektedir. Yine Canavar Peşinde isimli kitapta geçen bir bölümde Kral Hugo ülkesini tehdit eden canavarlar hakkında bilgi verirken canavarların önceden ülkeyi koruduklarını ancak Malvel yüzünden kendilerine düşman olarak ülkeye zarar vermeye başladıklarını ifade edince kendisini dinleyen, kitabın kahramanı Tom **"Malvel kim?"** şeklinde bir soru sorarak dönüt vermekte ve etkin dinleme yapmaktadır. Etkin dinleme ile ilgili örnekleri çoğaltmak mümkündür. Son bir örnek de Dedemin Bakkalı isimli kitaptan verilebilir. Dedesinin bakkalında çalışan küçük kız bir ara bakkaldaki yiyeceklerden bir köpeğe yedirmeye başlar. Köpek bu duruma iyice alışınca bakkalın önünden ayrılmaz. Köpeğin sürekli bakkalın önünde durması yaşlı adamın dikkatinden kaçmaz. Bunun üzerine dedesi torununa köpeğin bakkala çok alıştığını, ona bir şeyler yedirip yedirmedeği ve benzeri sorular sorar. Torunu ise yaptıklarını inkâr ederek bir şey vermediğini söyler. Kendisinin bile doğru dürüst bir şey yemediğini ifade ederek **"baksana çöp kutusu boş!"** der. Küçük kızın dedesinin söylediklerine hemen cevap vermesi yani dönüt vermesi onun etkin/aktif dinleme yaptığının somut bir göstergesidir. İncelenen kitaplarda toplam 45 kez etkin/aktif dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.1.2. Katılımcı Dinleme

İncelenen kitaplarda tespit edilen bir diğer etkili dinleme türü de katılımcı dinlemedir. Bu dinleme türünde dinleyen kişi duyduklarını tekrar eder, özümser ve yansıtır. Dinleyicinin dinlediklerini özümsemesi, tekrar etmesi onun dinlediklerini tam olarak anladığını da ortaya koymaktadır. Ütopya Yolculuk isimli kitabın kahramanlardan biri olan Mavi, Bilge isimli bir kahramandan geldiği dünyayı değiştirmek için bilgi ister. Ancak Bilge ona dünyanın neden bu hale geldiğini araştırması gerektiğini, insanları bilinçli hale getirmek için çaba sarf etmesi

gerektiğini ve bu işe başkalarını inandırabilmek için önce kendisinin inanması gerektiğini söyleyerek bu konuda kendisine hazır bilgi veremeyeceğini ifade eder. Bu konuşmayı dinleyen -kitabın diğer kahramanı- Kitap isimli kız, Bilge'nin söylediklerine katılarak **"Bilge abla çok doğru söylüyor Mavi. Kendin araştırmalı, bulmalı ve uygulamalısın. O zaman yaptığın işi gerçekten sever ve başarıyla sonuçlandırabilirsin."** şeklindeki ifadeleri kullanarak katılımcı dinleme türünü sergiler. Katılımcı dinleme türünün örneklerini diğer kitaplarda da görmek mümkündür. Yankılı Kayalar isimli kitapta öğretmen, Mehmet ve yanındakilere; Mehmet'in okuyup doktor olacağını, köyüne ve milletine hizmet edeceğini söyler. Öğretmenin bu konuşmasını dinleyen Mehmet herkese söz vererek okuyacağını dile getirir, **"Okuyacağım ve doktor olacağım."** diyerek dinlediklerini tekrar eder. Katılımcı dinlemenin örneğini görebileceğimiz eserlerden biri de Dolunay Dedektifleri'dir. Kitabın çocuk kahramanları Oğuz, Birce, Ada ve Bilgecan; Tom'dan şüphelenirler. Bunun sebebi ise Tom'un bodrum kattaki odasına izinsiz kimsenin girmesini istememesidir. Oğuz ve Birce odaya gizlice girme taraftarıdır. Ancak Bilgecan buna karşıdır. Bilgecan bunun doğru bir davranış olmadığını ve Tom'un bunu duyması halinde çok ayıp olacağını anlatır. Bilgecan'ı dinleyen Ada ona hak verir. **"Çok ayıp."** diyerek böyle bir şey yapması halinde babasının kendisine çok kızacağını söyler. Bilgecan'ı dinleyen Ada'nın onun söylediklerini tekrar etmesi, takınmış olduğu tavır katılımcı dinleme yapıldığını göstermektedir. Katılımcı dinlemeyi örneklendirecek bir bölüm de Harry Potter isimli kitapta yer almaktadır. Harry Potter okulun Quidditch takımına seçilir. Takım kaptanı oyun hakkında ona bilgi verir. Oyunda kullanılan topa quaffle denildiğini söyleyerek kovalayıcıların bu topu birbirlerine atarak çemberlerden geçirmeye çalıştıklarını ifade eder. Topun çemberden geçtiği takdirde gol olacağını ve bunun sonucu da on sayı kazanılacağını dile getirir. Kaptanı dinleyen Harry onun söylediklerini tekrar etmeye başlar. Harry "Kovalayıcılar Quaffle'ı birbirlerine atarak çemberlerin birinden geçirmeye çalışırlar." cümlesiyle dinlediklerini tekrar ederken bunun uçan süpürgeler üzerinde oynanan bir çeşit basketbol olduğunu da söyler. Harry'nin dinlediklerini anlayıp özümsemesi, dinlediği şekliyle tekrar etmesi onun katılımcı

dinleme yaptığını gözler önüne sermektedir. İncelen kitaplarda toplam 26 kez katılımcı dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.1.3. Edilgin Dinleme

Katılımcı dinlemeden sonra tespit edilen bir diğer etkili dinleme türü de edilgin dinlemedir. Edilgin dinlemede dinleyici sözlü bir tepkide bulunmadan konuşmacıya kabul edildiği hissettirilerek konuşmacının daha fazla paylaşımda bulunması sağlanır. Bu şekilde dinleme yapan bir birey herhangi bir sözlü tepkide bulunmadan konuşmacıyı dinler, dinlerken de çeşitli jest ve mimikler kullanabilir. Bu dinleme türünde amaç konuşmacının daha fazla paylaşımda bulunmasını sağlamaktır. Çöplük adlı eserde Raphael ve Sıçan isimli çocuklar aralarında konuşurken Sıçan, Raphael'e arkadaş olup olmadıklarını sorar ve Raphael "evet" anlamında başını sallar. Daha sonra Sıçan ***"Gerçek arkadaş mı?"*** diye sorar ve aynı karşılığı alır. Bu durum karşısında rahatlayan Sıçan daha önce kimseyle paylaşmadığı bir sırrını Raphael ile paylaşarak kendisinin aslında şu anda yaşadığı şehre başka şehirden geldiğini ve aslında oralı olmadığını söyler. Raphael bu sırrı öğrendikten sonra da herhangi bir sözlü tepki vermeden başını sallar. Raphael'in bu tutumu Sıçan'ın daha fazla paylaşımda bulunmasını sağlar. Bu durum Raphael isimli kahramanın edilgin dinleme yaptığını göstermektedir. Edilgin dinleme türüne örnek olacak başka bir bölüm de Çizgili Pijamalı Çocuk isimli kitapta geçmektedir. Evin hizmetçilerinden biri olan Maria, kitabın kahramanlarından biri olan Bruno'ya annesinin onun ailesiyle ne zaman tanıştığından, büyükannesi için yaptığı hizmetlerden bahsederken, ***"Bruno sabırla dinlerken başını sallayıp anılara gülümsedi."*** biçimindeki ifadeler Bruno'nun sözlü bir tepki vermeyerek edilgin dinleme türünü sergilediğini göstermektedir. Bir diğer örneği de Charlie'nin Çikolata Fabrikası adlı kitaptan vermek mümkündür. Joe Dede torunu Charlie'ye yaptığı çikolatalarla ünlü Bay Willy Wonka'nın fabrikasında ürettiği çeşit çeşit ürünlerden bahsetmektedir. Ağızda menekşe tadı bırakan lokumlardan, emdikçe renk değiştiren karamelalardan, iki dudak arasında eriyiveren şekerlemelerden, tadını yitirmeyen cikletlerden, şeker balonlarından, siyah benekli gök mavisi kuş yumurtalarından bahseder. Charlie sessizce dedesini dinlerken onun sözünü hiç kesmez. Duruşu ve bu tavrıyla dedesinin

daha çok şey anlatmasını istediğini belli eder. Joe Dede sözlerinin sonunda bunları düşünmenin bile insanın ağzını sulandırıldığını ifade etmesi üzerine Caharlie onu onaylayarak **“Ama n'olursun anlat dedeciğim”** der. Charlie'nin bu tavrı dedesinin daha çok paylaşımda bulunmasını sağlamakta yani onun edilgin dinleme yaptığını göstermektedir. İncelen kitaplarda toplam 13 kez edilgin dinleme yapıldığı belirlenmiştir.

4.1.4. Empatik Dinleme

Çocuk kitaplarında belirlenen bir diğer etkili dinleme türü de empatik dinlemedir. Empatik dinleme dinleyicinin; konuşmacının duygu ve düşüncelerini daha iyi anlayabilmek için kendisini onun yerine koyarak dinlemesidir. Dinleyici konuşmacının anlattıklarını daha iyi anlayabilmek için onun gibi düşünmeye, onun gibi hissetmeye çalışır. Masal Masal İçinde adlı kitapta yer alan kahramanlardan biri olan Kuyumcu, bir zamanlar arkadaşlarına yardım ettiğini ancak kendisi zor durumda olunca o arkadaşlarının kendisine yardım etmediklerini anlatır. Zor günleri atlatan Kuyumcu, mesleğinde ilerlediğini, babası gibi altın yumurtalar yaptığını söyler ve **“Arkadaşlarımın aklı başına gelinceye kadar altın yumurtaları toz haline getirip halkın üzerine savurmaya devam edeceğim!”** der. Kendisini dinleyen Padişah ve Vezir, Kuyumcu'yu takdir eder ve onun bu tavrına hak verirler. Bu durum Padişah ve Vezir'in, Kuyumcu'yu dinlerken onun neden bu şekilde davrandığını anlamak için empati kurarak dinlediklerini ve onu anladıkları için ona hak verdiklerini göstermektedir. Empatik dinlemenin geçtiği bir başka kitap da Yankılı Kayalar'dır. Kitabın kahramanlarından olan Mehmet'in önce babası ardından da annesi vefat edince Bekir annesinin yaptığı ekmeklerden Mehmet ve kardeşine getirir. Mehmet kendisinin ekmek yapabildiğini söyleyip arkadaşının getirdiği ekmekleri almak istemeyince Bekir bunda alınacak bir şeyin olmadığını söyler. Ekmeklerin ocaktan yeni çıktığını, mis gibi koktuğu için getirdiğini ifade eder. Daha sonra **“Hem biz komşuyuz. Komşu komşuyla her şeyini paylaşmaz mı?”** der. Arkadaşının bu sözlerini dinleyen Mehmet **“Bekir'e hak verdim.”** diyerek anasının da yaptığı yemeklerden komşularına gönderdiğini dile getirir. Mehmet'in, arkadaşına hak vermesi, annesinin de böyle şeyler yaptığını dile getirmesi empati kurarak dinleme

yaptığını ortaya koymaktadır. Mehmet'in empatik dinleme yaptığını gösteren bir diğer diyalog ise dayısı ile arasında geçmektedir. Anne ve babalarının vefatından sonra Mehmet ve kardeşi İstanbul'a giderler. Onları dayıları karşılar ve evine götürür. Ancak yengeleri bu durumdan pek memnun değildir. Zamanla Mehmet ve kardeşine kötü davranmaya başlar. Dayıları hastalanıp hastaneye yatınca yengeleri onları evden kovar. Mehmet ve kardeşini, kendilerini çok seven Selim Bey ve eşi evlatlık edinirler. Dayısını çok merak eden Mehmet hastaneye ziyarete gider. Mehmet'i karşısında gören dayısının gözleri yaşarır. Dayısı onlara layıkıyla dayılık yapamadığını, kardeşinin emanetlerine sahip çıkamadığını söyler. Eşini kastederek ***"Allah kötüye düşürmesin oğul, herkes dengiyle yuva kurmalı!"*** der. Yengesinin nasıl biri olduğunu iyi bilen Mehmet dayısının ne demek istediğini iyi anladığını söyler. Daha sonra dayısına onun iyiliklerini, insanlığını unutmayacaklarını; onu çok sevdiklerini ve üzülmemesi gerektiğini ifade eder. Mehmet yengesinin nasıl biri olduğunu bildiği için dayısının neler hissettiğini, ne demek istediğini iyi anlamıştır. Çünkü Mehmet dayısını dinlerken empati kurmuştur. İncelen kitaplarda toplam 3 kez empatik dinleme yapıldığı belirlenmiştir.

4.1.5. Yargısız Eleştirel Dinleme

İncelenen çocuk kitaplarında belirlenen bir başka etkili dinleme türü de yargısız eleştirel dinlemedir. Bu dinleme türünde dinleyici herhangi bir değerlendirme yapmadan ve karar vermeden önce konuşmacıyı tümüyle anladıktan sonra değerlendirmeler ve eleştiriler yapar. Konuşmacının sözü kesilmeden dinleme yapılır. Dinleme esnasında herhangi bir eleştiri söz konusu değildir. Konuşmacının sözleri bittikten sonra dinleyici dinlediklerini kendi düşüncesine göre değerlendirir, eleştirilerde bulunur. Bu dinleme türünün bir örneğini Çizgili Pijamalı Çocuk adlı yapıtta görebilmek mümkündür. Tel örgülerin diğer tarafında yaşayan Samuel, kendisinin yaşadığı tarafta birçok çocuk olduğunu, çoğu zaman kavga ettiklerini anlatır ve tek başına kalmak için tel örgülerin yanına geldiğini ifade eder. Bruno, Samuel'i sözleri bitene kadar dinler. Bruno ***"Bu haksızlık,"*** der. Sonra kendisinin ise tel örgünün bu tarafında sıkışıp kaldığını, konuşup oynayacağı hiçbir çocuğun olmadığını söyler. Bruno'nun bu durumu haksızlık olarak görmesi ve bunu dile

getirmesi onun eleştirel dinleme yaptığını göstermektedir. Bu dinleme türünün örneklendirecek bir diğer kahraman da Silgi Ruhu isimli kitapta yer alan Yaprak'tır. Yaprak müze binasının yıkıldığını görünce görevliye orada neler olduğunu sorar. Görevli; binanın çok eski olduğunu, bu sebeple yıktıklarını ve yerine yeni müze binası yapacaklarını söyler. Görevliyi sözleri bitene kadar dinleyen Yaprak'ın **“Burası zaten eski olduğu için müze binası değil miydi?”** demesi ve tarihi eserlerin zaten eski olması gerektiğini vurgulayan ifadeler kullanması onun eleştirel dinleme yaptığını göstermektedir. Eleştirel dinlemeye Dedemin Bakkalı adlı kitaptan da örnek vermek mümkündür. Küçük kız yaz tatilinde dedesin bakkalında çalışmaya başlar. Bir gün bakkalda yöresel ürünler satmaya karar verir. Bakkalın bir bölümüne komşularından topladığı ürünleri yerleştirir. Bunu gören dede, torununa kızar. Buranın köy yeri olduğunu, satmaya çalıştığı ürünlerin herkesin evinde olduğunu anlatır. Olmayanların da komşularından aldıklarını ifade eder ve bir daha böyle saçma sapan işler yapmamasını söyler. Herhangi bir tepki vermeden dedesini dinleyen kız dedesinin sözleri bitince satmaya çalıştığı yöresel ürünlerin bakkaldaki ürünlere on basacağını söyleyerek yıllarca insanları zehirlediklerini, çocukların dişlerinin çürüdüğünü dile getirir. **“Nasıl yapıldığı belli olmayan şeyler sattık!”** şeklindeki ifade ile sözlerini bitirir. Küçük kızın ifadeleri incelendiğinde onun eleştirel dinleme yaptığını görmek çok kolaydır. Bu dinleme türüne örnek olacak bir diyalog da Yankılı Kayalar adlı kitapta bulunmaktadır. Mehmet ve kardeşi İstanbul'a gitmek için köyden ayrılırken köyün öğretmeni, köyün imamı ve komşuları onları uğurlamaya gelirler. Bu esnada öğretmen Mehmet'in daha önce dile getirdiği doktor olup köylülerine hizmet etme isteğini hatırlatır. Daha sonra birçok kişinin okuduktan sonra köyünü, komşularını, tanıdıklarını unuttuğunu; eski dostlarını tanımaz olduklarını ifade eder. Eskiden çektikleri sıkıntıları unutup fakir fukaranın derdinden anlamaz olduklarını, paradan başka bir şey düşünmez olduklarını ekler. Öğretmenini dinleyen Mehmet, onun sözleri bittikten sonra kendisinin asla böyle bir şey yapmayacağını dile getirir. **“Ben doktor olmayı sadece köyüme, köylüme ve milletime hizmet etmek için istiyorum.”** der. Mehmet, öğretmeni sözleri bitinceye kadar dinlemiş, onun sözleri bitmeden herhangi bir yargıda veya eleştiride bulunmamıştır. Öğretmenin sözleri bittikten sonra eleştiride bulunmuş ve bir

yargıya varmıştır. Mehmet'in bu tutumu onun yargısız eleştirel dinleme yaptığını ortaya koymaktadır. İncelen kitaplarda toplam 28 kez yargısız eleştirel dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.1.6. Derinlemesine Dinleme

Etkili dinleme türlerinden biri de derinlemesine dinlemedir. Bu tür dinlemede dinleyici; konuşmacının sözlü ve sözsüz mesajlarını, konuşmacının dile getirmediği mesajları, mesajların tutarlılığını anlamaya çalışarak konuşmacıya yanıt vermeyi amaçlar. Bu dinleme türünde dinleyici hem yüzeydeki mesajı hem de derindeki mesajı anlamaya çalışır. İncelenen kitaplarda bu dinleme türü de karşımıza çıkmaktadır. Charlie'nin Çikolata Fabrikası adlı kitaptaki bir bölümde Charlie'nin dedesi kendisine Bay Wonka'nın çikolatalarının harikulade olduğunu anlatır. Rakiplerinin onun çikolata fabrikasına casuslarını işçi olarak soktuklarını ve gizlice o güzelim tarifleri öğrendiklerini söyler. Dedesini dinleyen Charlie **"Sonra da kendi fabrikalarına dönüp her şeyi anlatıyorlardı, öyle mi?"** şeklinde bir cümle kurar. Bu cümleden anlaşılacağı üzere Charlie dedesinin dile getirmediği mesajı anlayarak ona dönüt vermiştir. Bu durum kahramanlardan biri olan Charlie'nin derinlemesine dinleme yaptığını ortaya koymaktadır. Çalışma için incelenen bir başka kitap da Sessiz Sakin isimli eserdir. Bu kitapta da derinlemesine dinleme türünü örneklendirecek bölümler vardır. Kitabın kahramanlarından biri olan öğretmen, çoğu zaman gürültü yapıp öğretmenlerini dinlemeyen Sakin ve arkadaşlarına bir gün onlar gibi karşılık verir ve öğrencilerini dinlemez. Daha sonra öğrencilerine bazen oyuna ve gevezelik etmeye çok fazla daldıklarını bu yüzden de sınıfta olduklarını, öğretmenin sınıfta olduğunu unuttuklarını söyler. Kendisini anlayabilmeleri için onlar gibi davrandığını ifade eder. Bu durum karşısında Sakin ve arkadaşları hatalarının farkına varır ve öğretmenlerinden özür dilerler. Sakin ve arkadaşları öğretmenlerinin yapmak istediği şeyi anlayıp ona göre dönüt vermeleri onların derinlemesine dinleme yaptıklarına dair bir işarettir. Derinlemesine dileme türünü örneklendirecek bölümlere incelenen diğer kitaplarda da rastlamak mümkündür. Örneğin Çöplük isimli kitapta böyle bir bölüm yer almaktadır. Kitabın kahramanlarından biri olan Raphael, polislerin aradıkları bir çantayı kendisi çöplükte

bulur ve bunu polislerden saklar. Polisler çantayı arayanlara ve bulana para ödülü vereceklerini söylerler. Raphael arkadaşlarına çantayı saklamak zorunda olduklarını çünkü mahallede yaşayan insanların birkaç gün hatta belki bir haftalık işleri olacağını söyler. Kendisini dinleyen Sıçan isimli kahraman arkadaşının amacının mahalledeki insanların çantayı arayarak para kazanmalarını sağlamak olduğunu anlar ve **“Böylece herkes mutlu olacak,”** şeklinde bir cümle kurar. Bu ifadeler Sıçan isimli kahramanın derinlemesine dinleme yaptığını, arkadaşının ifade ettiği ve dile getirmediği tüm mesajlarını anlayıp ona göre dönüt verdiğini göstermektedir. Birçok kitapta örneği bulunan derinlemesine dinlemeye dair bir bölüm de başkahramanının ismini taşıyan Sadako isimli kitapta bulunmaktadır. Sadako atom bombası atıldığı için ölümcül hastalıklara yakalanan birçok insanın bulunduğu bir bölgede yaşamaktadır. Sadako da bu insanlardan biridir. Sadako hastalığın henüz belirtilerini göstermediği bir dönemde okulda bayrak koşusu yarışmasına katılır. Yarış günü geldiğinde büyük bir heyecan yaşamaktadır. Bu esnada annesi ve babası yanına gelirler. Babası kızın elini sıkarak elinden geleni yapmasının yeterli olacağını söyler. Daha sonra sonuç ne olursa olsun onunla gurur duyacaklarını dile getirir. Ailesinden duyduğu bu sözler Sadako’yu rahatlatır. Sadako **“Kazansam da kaybetsem de beni seviyorlar.”** diye düşünür. Sadako’nun ailesinin sözlerinden sonra böyle düşünmesi onun aslında kendisine söylenen sözlerin derinliklerindeki anlamlara da ulaştığını yani derinlemesine dinleme yaptığını göstermektedir. İncelen kitaplarda toplam 30 kez derinlemesine dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.1.7. Çözümleyici Dinleme

Kitaplar incelendiğinde kahramanların birçok farklı dinleme yaptığı görülmektedir. Bu farklı dinleme türlerinden bir tanesi de çözümleyici dinlemedir. Böyle bir dinlemede dinleyici; konuşmacının sorununu çözebilmesi için onu yargılamadan onun duygularını anladığını göstererek duygularını çözümlemesine yardımcı olacak şekilde dinler. Dinleyici konuşmacının duygularını çözümleyip fark etmesini amaçlar. Harry Potter isimli kitapta Hagrid isimli kahraman gizli kalması gereken bir bilgiyi kötü niyetli bir kişiye söylediği için üzüntü duymakta ve kendini suçlamaktadır. Ağlayarak kendisinin cezalandırılması gerektiğini söyler. Hagrid’i

dinleyen Harry onu teselli etmeye çalışarak o söylemese bile Voldemort'un bu bilgiyi başka şekilde öğreneceğini ifade edip **“Sen söylemesen bile nasıl olsa öğrenecekti.”** biçiminde bir ifade kullanır. Harry'nin bu tutumu ve ifadeleri onun çözümleyici dinleme yaptığını göstermektedir. Harry, Hagrid'e kendisini suçlamasının yersiz olduğuna yönelik bir dönüt vermekte bu sorunu çözmesine yardımcı olmaya çalışmaktadır. Aynı dinleme türünü örneklendirecek ifadeler Masal Masal İçinde adlı kitapta da yer almaktadır. Kitaptaki kahramanlardan biri olan Şapkacı; karısı ve çocuğunun kendisi yüzünden öldüğünü dile getirir. Pazarda diktiği şapkaları satmaya çalışınca kalabalığın arasında onları gördüğünü ve peşlerinden mezarlığa kadar gittiğini söyler. Tam peşlerinden mezara girecekken toprağın kendisini kabul etmediğini söyler. Bunun üzerine kendinden geçene kadar ağladığını anlatır. Kendisini dinleyen Padişah **“Bence cezayı fazlasıyla çekmişsin...”** diyerek kendine yani bir yaşam kurmasını önerir. Padişah bu sözleriyle Şapkacı'nın içinde bulunduğu sıkıntılı durumu çözmesine yardımcı olmaya çalışmaktadır. Bu durum onun çözümleyici dinleme yaptığını göstermektedir. Bu dinleme türü ile ilgili örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ütopya Yolculuk adlı eserin kahramanları Kitap ve Mavi isimli çocuklardır. Kitap, çiçekleri elleriyle okşayıp saçına sürünce kokusu Mavi'nin burnuna gider. Mavi bu kokuyu çok beğenir. Bunun bir parfüm kokusu olduğunu zanneder. Bu parfümden annesine de götürmek ister. Ancak Kitap parfüm kullanmadığını söyler. Lakin Mavi hala Kitap'ın parfüm kullandığını düşünmektedir. Mavi, Kitap'ın parfümü kıskançlık yüzünden vermediğini düşünür. Mavi annesinin bu parfümü çok uzaklarda kullanacağını, bu yüzden Kitap'ın onu kıskanmasına gerek olmadığını söyler. Bunun üzerine Kitap ona annesini kıskanmadığını söyler. **“Neden böyle yersiz ve gereksiz bir duygu içine kapılayım ki?”** diyerek kıskançlık gibi gereksiz bir duyguya kapılmadığını, saçındaki kokuyu çiçekleri okşayarak elde ettiğini anlatır. Bu şekilde davranarak kendisinin arkadaşının düşündüğü gibi kıskanç biri olmadığını ortaya koymuş ve onun bu düşüncesini değiştirmesine yardımcı olmuştur. Çözümleyici dinleme yapan bir diğer kahraman da Sessiz Sakin isimli kitaptaki Sakin'dir. Sakin, babasının tespihi kaybolunca kendince dedektifliğe soyunur. Babasının tespihini aramaya başlar. Yaptığı araştırmalar sonucunda tespihin boncuklarının bir kısmının Bora isimli çocukta olduğunu öğrenir. Boncukları almak

için Bora'nın yanına gider ve onları Bora'dan ister. Ancak Bora boncukları vermek istemez. Bora boncukları misket olarak kullandığını ve onlarla oynadığını söyler. Boncukları verdiği takdirde elinde oynayacak misketi kalmayacağını söyler. Bora'nın bu sözlerini dinleyen Sakin onun bu sorununu çözecek şekilde ifadeler kullanır ve ***“Mahalledeki çocuklarda bir sürü gerçek misket var. Onlarla oynarsın.”*** der. Böylece Bora'nın ne ile oynayacağına dair kafasındaki sorunu çözmesine yardımcı olur. Bu durum Sakin'in çözümleyici dinleme yaptığını göstermektedir. İncelen kitaplarda toplam 11 kez çözümleyici dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.1.8. Yorumlayıcı Dinleme

İncelenen kitaplardaki etkili dinleme türleri sadece bunlarla sınırlı değildir. Kitaplarda başka etkili dinleme türleri de belirlenmiştir. Belirlenen bu etkili dinleme türlerinden biri de yorumlayıcı dinlemedir. Bu dinleme türü dinleyicinin dinlediklerini yorumlaması ve dinlediklerinden yeni düşünceler üretmesiyle gerçekleşir. Yorumlayıcı dinleme türünde dinleyicinin dinledikleriyle ilgili yeni düşünceler üretmesi oldukça önem teşkil etmektedir. Yorumlayıcı dinleme türü yaratıcı dinleme olarak da bilinmektedir. Yorumlayıcı dinleme türünü sergileyen kahramanlardan biri Ütopya Yolculuk isimli kitabın kahramanlarından biri olan Mavi'dir. Yanlışlıkla, yaşadığı dünyadan başka bir yere giden Mavi orada Kitap isimli kahramanla karşılaşır. Eserin bir bölümünde Kitap isimli kahraman Mavi'ye bilge kişilerden ve eğitimden bahseder. Bilgelerin eğitimin temelini oluşturduğunu, eğitimin de ülkenin temeli oluşturduğunu aktarır. Bilgelerin insanları aydınlattığını, kitapların en güçlü savaş aleti olduğunu söyler. Bilgesiz ve kitapsız bir dünyayı cehaletin ele geçireceğini ve bunun da insanların sonu olacağını dile getirir. Bu sebeple yazarların, bilim insanlarının, düşünürlerin kendileri için çok önemli olduğunu söyleyerek ***“Onlar ülkemizin beyni, kalbi, can damarları, her şeyidir.”*** şeklindeki bir cümle kurar ve düşüncelerini sonlandırır. Kendisini dinleyen Mavi dinlediklerini inanılır gibi bulmaz. Buradaki her şeyin kendi dünyasındakinin tersi olduğunu düşünür ***“İnanılır gibi değil. Sanki bizim dünyamıza biri özel bir ayna tutuluyor ve orada olan her şeyi, tersinden bir yansımayla buradan bana izletiyor***

gibi.” şeklinde bir cümle kurarak dinlediklerini yorumlar. Yorumlayıcı dinlemenin tespit edildiği başka kitaplar da bulunmaktadır. Çizgili Pijamalı Çocuk bu kitaplardan biridir. Kitabın iki kahramanı Shmuel ve Bruno tellerin iki ayrı tarafında oturup konuşuyorken Shmuel yaşadığı şehirden buraya getirilişinden bahsetmeye başlar. Askerlerin bir gün gelip herkesi kamyonlara trene götürdüğünü söyleyerek konuşmasına devam eder. Trenin berbat olduğunu, vagonlarda çok fazla insanın bulunduğunu, soluyacak havanın olmadığını ve trenin kötü koktuğunu dile getirir. Shmuel’i dinleyen Bruno bu durumun sebebinin hepsinin tek bir trene binmesi olarak yorumlar ve kendisinin de buraya gelirken başka bir trene bindiğini, o trenin öyle olmadığını anlatır. Shmuel’in de o trene binmesi gerektiği yönündeki düşüncelerini dile getirir. Yorumlayıcı dinleme yapan kahramanlardan biri de Sessiz Sakin isimli kitabın başkahramanı olan Sakin isimli çocuktur. Babasının tespihi kaybolunca Sakin dedektifliğe soyunur. Babasının tespihini bulmak için aile bireylerini sorgulamaya başlar. Sorguladığı kişilerden biri de annesidir. Annesi Sakine Hanım’a olay günü ve saatinde nerede olduğunu sorar. Annesi de babasının yanında olduğunu ve hep birlikte düğüne gittiklerini söyler. Bu ifadeler karşısında Sakin, annesinin tespihe en yakın kişilerden biri olduğu şeklinde bir yorumda bulunur ve bu düşüncesi dile getirir. Sakin’in bu tutumu onun yorumlayıcı dinleme yaptığını göstermektedir. Yorumlayıcı dinlemeye bir örnek de Masal Masal İçinde adlı kitaptan verilebilir. Kitaptaki masallardan birinde Padişah ve Vezir bir müezzinin hikâyesini öğrenmek isterler. Müezzın bir gün minarede güzel bir kız görür ve ona âşık olur. Kız da onu sever. Ancak kız başka bir âlemdendir. Belli bir zaman sonra ayrı düşerler. Müezzın bu duruma çok üzülür. Her seferinde ezan okumak için camiye giderken minarede kızın hayalini görür. Koşarak minareye çıkar. Ancak çıkınca orada kimseyi göremez. Bunun üzerine ezan okumadan üzgün ve bitkin bir şekilde aşağı iner. Müezzın bunları anlattıktan sonra yaşamın insanoğlu için bir armağan mı yoksa ceza mı olduğunu düşündüğünü ve bunu çözemediğini ekler. Müezzını dinleyen Padişah kuşkusuz hayatın bir armağan olduğunu dile getirir. Ardından **“Ama biz insanlar öyle âciz yaratıklarız ki, bize sunulan bu armağanın tadını çıkarmak yerine kendimizi acılara boğuyoruz.”** şeklindeki ifadeleri kullanır. Padişah’ın dinlediklerinin sonucunda böyle bir düşünce ileri sürmesi onun yorumlayıcı dinleme

yaptığını ortaya koymaktadır. İncelen kitaplarda toplam 24 kez etkin/aktif dinleme yapıldığı belirlenmiştir.

4.1.9. Dikkatle Dinleme

Kitaplar incelenmiş ve birçok etkili dinleme türü belirlenmiştir. Verilerden elde edilen son etkili dinleme türü de dikkatle dinlemedir. Bu dinleme türünde konuşmacının gerçekten dinlenildiği ve dinlerken de anlaşıldığı gösterilmeye çalışılır. Dinleyici konuşmacıyı dikkatle dinlediğini ve söylenenleri anladığını konuşmacıya belli etmeyi amaçlar. Haritada Kaybolmak adlı kitapta bu dinleme türünü örneklendirecek konuşmalar vardır. Francis ve Chris isimli iki kardeş içine düştükleri sıkıntılı durumdan kurtulmak için haritada beliren bulmacaları sırayla çözmeye çalışmaktadırlar. Bu bulmacaları çözmeye çalışırken Francis verilen ipuçlarını saymaya başlar. Aradıkları yerin Kuzey Afrika’da olduğunu, kuzeyinde bir çöl ve güneyinde bir ırmak olduğunu söyler. Kendisini dinleyen Chris, bu bilgilerin Tunus ve Cezayir’i devre dışı bıraktığını dile getirerek **“Çöl onların güneyinde Moritanya’nın da dikkate değer bir ırmağı yok.”** şeklinde bir cümle kurar. Chris’in kardeşinin vermiş olduğu ipuçlarından yola çıkarak kullanmış olduğu bu ifadeler onun dikkatli dinleme yaptığını göstermektedir. Dikkatli dinleme yapan başka bir kahraman da Vanilya Kokulu Mektuplar adlı kitabın başkahramanı Kıymık’tır. Kıymık ara ara yaşlı bir adamın evine giderek ona kitap okur. Yaşlı adam Kıymık’a kendisinin bir zamanlar balıkçılık yaptığını söyler. Balıkçıların denizde yapayalnız olduğunu, arkadaşlık yapabilecekleri kimselerin olmadığını söyler. Kendilerini kuşlarla avuttuklarını, onlarla arkadaşlık kurduklarını ve Karabatakların da bunlardan biri olduğunu ifade eder. Yaşlı adamı dinleyen Kıymık **“Hımmm... Ben balıkçıları yalnızca martularla arkadaş olur sanırdım.”** der. Kıymık’ın dile getirdiği bu cümle onun dikkatle dinleme yaptığının göstergesidir. Dikkatle dinlemeye başvuran kahramanlardan biri de Yankılı Kayalar isimli kitaptaki Mehmet’tir. Mehmet ile arkadaşı Bekir ileride sahip olmak istedikleri meslekler hakkında konuşurlar. Mehmet doktor olmak istediğini söyleyince Bekir doktor olmak için çok okumak gerektiğini ifade eder. Bu sebeple sanat okuluna gidip ileride bir atölye açmayı düşündüğünü dile getirir. Bekir’in bu düşüncelerini dinleyen Mehmet **“Zaten sen**

çok kabiliyetli bir çocuksun.” diyerek hangi sanatı meslek edinirse edinsin başarılı olacağına inandığını söyler. Mehmet bu ifadeleriyle arkadaşına onu dikkatle dinlediğini ve anladığını göstermeye çalışmaktadır. Dikkatle dinlemeye son bir örnek de Dolunay Dedektifleri adlı kitaptan verilebilir. Kitaptaki kahramanlardan biri olan Oğuz gizlice Tom’un odasına girdiklerinde oradan bir telefon numarası aldığını ve aradığını söyler. Telefonu açan kişinin Rumca konuştuğunu bunun üzerine telefonu kapattığını ifade eder. Oğuz’u dinleyen Ada bunun önemli bir ipucu olduğunu ve bunu babasına söylemesi gerektiğini söyleyerek *“Unutmayın ki dağda gördüğümüz adam da Rumca konuşuyordu.”* der. Ada’nın bu tutumu ve kullanmış olduğu ifadeler onun dikkatle dinleme yaptığını ortaya koymaktadır. İncelen kitaplarda toplam 27 kez dikkatle dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.2. Çocuk kitaplarındaki başkahramanlar aracılığı ile ön plana çıkan etkisiz dinleme türleri nelerdir?

İncelenen kitaplarda sadece etkili dinleme türleri tespit edilmemiştir. Kitaplarda etkili dinleme türlerinin yanında etkisiz dinleme türleri de belirlenmiştir. Etkili dinleme türlerinin örnekleri kadar olmasa da kitaplarda etkisiz dinleme türlerini örneklendirecek bölümler de bulunmaktadır.

4.2.1. Yetersiz Dinleme

İncelemeler sonucunda çocuk kitaplarında ortaya konan ilk etkisiz dinleme türü yetersiz dinlemedir. Bu dinleme türünde dinleyici dikkatinin konuşan kişinin söylediklerine vermez, daha çok kendi zihninden geçenlere odaklanır. Dinleyici daha çok zihninden geçenlere odaklandığı için konuşmacının söylediklerini tam anlamıyla idrak edemez. Küçük Prens isimli kitapta yetersiz dinlemenin örneklerine rastlamak mümkündür. Kitabın bir bölümünde arkadaşı Küçük Prens’e başka bir gezegenden mi geldiğini sorar. Küçük Prens ise gözü arkadaşının uçağındaiken *“Bununla çok uzaktan gelmiş olamazsın zaten.”* şeklinde bir cümle kurar. Burada Küçük Prens’in dikkatinin konuşan kişinin sözlerinde olmadığını, kurduğu cümleden kendi zihnindeki şeye odaklandığını, dolayısıyla yetersiz dinleme yaptığını görmek

mümkündür. Yetersiz dinlemenin görüldüğü diğer bir eser de Şeker Portakalı'dır. Kitabın kahramanlarından biri olan Zeze ile abisi Totoca'nın arasında geçen bir konuşma yetersiz dinleme için örnek teşkil etmektedir. Totoca evlerinde bir dram yaşadığını anlatmaya çalışırken babasının işsiz olduğunu, kız kardeşinin fabrikada çalışmak zorunda kaldığını, annesinin çalışmak için her gün şehre gittiğini dile getirir. Eski evlerinin kirasını uzun süredir ödeyemediklerini, yeni evin kirasını ödeyebilmek için çalışmaları gerektiğini anlatır. Abisi bütün bunları anlatırken Zeze abisinin sözlerine dikkat kesilmek yerine kendi aklından geçenlere odaklanmış bir şekilde *"Totoca, kara panterle iki dişi aslanı da buraya getirecekler mi?"* der. Bu durum Zeze'nin yetersiz bir dinleme yaptığını ortaya koymaktadır. Yetersiz dinleme yapan bir diğer kahraman da Çizgili Pijamalı Çocuk kitabının kahramanı Bruno'dur. Bruno ablasının odasına kapıyı vurmadan girer. Ablası ise ona bir bayanın odasına kapıyı vurmadan girilmeyeceğini bilip bilmediğini sorar. Bruno ise ablasının sorusuna cevap vermek yerine ona aklından geçeni, bütün bebeklerini getirip getirmediğini, sorar. Bruno'nun bu tavrı onun yetersiz dinleme yaptığını dair önemli bir delildir. Yetersiz dinlemeyi sergileyen bir diğer kahraman da Çöplük adlı kitaptaki Raphael'dir. Sıçan isimli çocuk geleceğe yönelik hayallerinden bahseder. Şu an yaşadıkları pis kokulu yerden sahilde bir eve taşındıklarını, teknelerinin olduğunu, balık avlayarak geçimlerini sürdürdüklerini hayal eder ve bunları arkadaşına anlatır. Raphael ise *"Ben balık avlamayı bilmiyorum."* diyerek aslında dikkatini arkadaşının anlattıklarına tam olarak vermediğini yani yetersiz dinleme yaptığını göstermektedir. İncelen kitaplarda toplam 16 kez yetersiz dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.2.2. Kalıplaşmış Dinleme

Kitaplardan elde edilen bulgular ışığında tespit edilen etkisiz dinleme türlerinden biri de kalıplaşmış dinlemedir. Kalıplaşmış dinleme yapan bir kişi konuşan kişiyi anlamadan kendi yaşadıklarını ön plana alarak dinleme yapar. Dinleyici eğer konuşmacının anlattıklarına benzer şeyler yaşamışsa konuşmacının sözlerini tam olarak anlamadan kendi yaşadıklarını anlatmaya başlar. Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitabın kahramanı olan Bruno kalıplaşmış dinleme yapan başkahramanlardan biridir.

Arkadaşı Shmuel evden çıkarken kollarına bir bant takıldığını anlatırken Bruno babasının da üniformasına böyle bir bant taktığını ve çok güzel olduğunu söyler. Daha sonra Shmuel bir gün eve geldiğinde annesinin artık orada yaşayamayacaklarını söylediğini anlatırken Bruno **"Bu benim de başıma geldi!"** diyerek Fury isimli komutanın evlerine yemeğe geldiğini ve ondan sonra taşındıklarını söyler. Bruno'nun davranışları ve sarf ettiği sözlere bakılınca onun karşısındakini dinlerken kendi yaşadığı şeyleri sürekli ön plana çıkardığını dolayısıyla kalıplaşmış dinleme yaptığını anlamak mümkündür. Kalıplaşmış dinlemeye örnek teşkil edecek bir bölüm de Canavar Peşinde isimli kitapta geçmektedir. Elenna isimli kız, anne ve babasının yıllar önce bir yangında öldüğünü, kendisine amcasının baktığını anlatırken Tom **"Ben de amcam ve yengemle yaşıyorum!"** diye konuşmaya başlar. Tom karşısındakini dinlerken kendi yaşadıklarını dile getirmektedir. Bu durum onun kalıplaşmış dinleme yaptığını gözler önüne sermektedir. Aynı şekilde kalıplaşmış dinleme yapan başka bir kahraman da Kıymık'tır. Vanilya Kokulu Mektuplar isimli kitapta Kıymık anneanesiyle yaşayan bir çocuktur. Anneanesi yaşama sevincini yitirmiş, içine kapanmış, gülmeyi unutmuş biridir. Bir gün kendisine gelen bir mektup sayesinde tekrar eski haline dönmeye başlar. Denizci olan kocasıyla eskiden gittiği ülkelerden aldığı çeşitli eşyaları çıkarır ve bunları Kıymık'a gösterir. Uzun süredir bunları kullanmadığını, yakınlarını kaybedince yaşam sevincini yitirdiğini; üç yıldır düş görmediğini, hayal bile kurmadığını ifade eder. Bu sözleri duyan Kıymık uyanıkken hayaller kurduğunu söyleyerek **"Bense her gece en az beş on düş görürüm."** der. Kıymık anneanesinin söylediklerini anlamaya çalışmak yerine kendi yaşadıklarını ön plana çıkarmaya çalışmakta yani kalıplaşmış dinleme yapmaktadır. İncelen kitaplarda toplam 5 kez kalıplaşmış dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.2.3. Yüzeysel Dinleme

İncelenen kitaplardan elde edilen verilerin ortaya koyduğu bir diğer etkisiz dinleme türü de yüzeysel dinlemedir. Bu dinleme türünde dinleyici derinliklerde duygu, düşünce ve anlamlara ulaşmaz, söylenenlerin yüzeyinde kalır. Dinleyici sadece yüzeydeki anlamı idrak eder, söylenenlerin derinliklerde taşıdığı anlamlara,

duygulara ulaşamaz. Ütopya Yolculuk adlı eserde yüzeysel dinlemeye örnek teşkil edecek bölümler görmek mümkündür. Bu bölümlerin birinde Kitap isimli kahraman Mavi isimli kahramana kendisini yanlış anladığı bir konuda açıklamalar yapar. Savaşın kastının şiddet olmadığını, kaba kuvvetin kesin çözüm olamayacağını ifade eder. Psikolojik savaşın en güçlü savaş olduğunu, en zorlu savaşın insanın kendi içindeki kötülüklerle yaptığı savaş olduğunu açıklar. Arkadaşını dinleyen Mavi ise onun söylediklerinin derinliklerindeki anlamlara ulaşmak yerine daha yüzeydeki anlamlara takılır. Bu tutumunu da **“Kitap, tüm bu anlattıklarına göre, demek oluyor ki senin adının anlamı, bir savaş aleti... Öyle mi?”** şeklindeki ifadelerle ortaya koyarak yüzeysel dinleme yaptığını göstermektedir. Yüzeysel dinlemeyi örneklendirecek bir başka kullanım da Çizgili Pijamalı Çocuk adlı kitapta bulunmaktadır. Kitabın kahramanı Bruno tarih dersini sıkıcı bulunca babası ona tarih dersinin öneminden bahsetmeye başlar. Kendilerini bulundukları noktaya getiren şeyin tarih olduğunu, tarih yazmak ve tarihi düzeltmek için orada bulunduklarını anlatır. Bruno ise babasının anlattıklarını pek dikkate almadan, söylediklerinin derinliklerinde ne gibi anlamlar ifade ettiğini düşünmeden sadece dinlediklerinin yüzeyindeki anlamlara ulaşır. Bunun sonucunda da **“Yine de sıkıcı,”** diyerek yüzeysel dinleme yaptığını gösterir. Yüzeysel dinlemeye bir örnek de Sadako isimli kitaptan verilebilir. Annesi Sadako’ya geleneksel kıyafetleri olan kimonodan bahsetmektedir. Kimononun geleneksel bir kıyafet olduğunu, Sadako’nun yaşındaki bir kızın kimonosunun olması gerektiğini, maddi durumları iyi olur olmaz ona bir kimono alacağını ifade eder. O an aklında sadece okuldaki yarışmalara katılmak olan Sadako ise annesine sadece teşekkür etmekle yetinir. Sadako bu tutumuyla annesinin söylediklerinin derinliklerinde yer alan anlama, duyguya ulaşmadığını yani yüzeysel dinleme yaptığını göstermektedir. İncelen kitaplarda toplam 13 kez yüzeysel dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.2.4. Görünüşte Dinleme

Yüzeysel dinlemeden sonra ulaşılan etkisiz dinleme türlerinden bir tanesi de görünüşte dinlemedir. Böyle bir dinlemede kişi dinliyor gibi görünür ancak iç dünyası başka yerlerde ya da dinleyicinin aklında konuşmacının anlattıklarından

daha önemli şeyler vardır. Bu şekilde dinleme yapan kişinin aklında olan şeyler daha önemlidir ve bu durum dinleyicinin, konuşmacının söylediklerini gerçek manada dinlemesine engel olmaktadır. Aslında kişi sadece görünüş olarak dinliyor gibidir. Dedemin Bakkalı isimli kitapta bu dinleme türünün örneklerini görmek mümkündür. Köydeki yaşlı hastalara kafasına göre ilaçlar veren kız dedesine yakalanır. Tam dedesinden kurtulmuşken bakkala gelen doktor durumu öğrenir. Doktor, küçük kıza yanlış ilaç kullanımının ne gibi olumsuz sonuçlar doğurabileceği konusunda uzun bir konuşma yapar. Küçük kız ise aklında başka şeyler varken doktoru dinliyormuş gibi yapar. Aklında kendine göre doktorun anlattıklarından daha önemli şeyler vardır. Yerdeki şekilleri inceleyerek, onları sayarak dinlediğini ifade eden kız **“Karşıdan çok iyi bir dinleyici gibi görünüyordum. Ama aklım Vehbi amcadaydı.”** şeklindeki ifadesiyle de görünüşte dinleme yaptığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Aynı şekilde görünüşte dinleme yapan diğer bir kahraman da Küçük Prens’tir. Karşısındaki kişi kendisine nereli olduğunu, bizim oralar derken nereyi kastettiğini, koyunu nereye götürmek istediğini vb. sorular sorarken Küçük Prens’in aklı başka şeydedir. Sorulan sorulara cevap vermek yerine kutunun içindeki koyunu kastederek **“İyi ki sandığın içinde verdin onu. Geceleri orada yatar.”** der. Küçük Prens’in bu tutumu onun görünüşte dinlediğini, aslında aklında başka şeyler olduğunu göstermektedir. Benzer bir durumu Sadako isimli kitapta da görmek mümkündür. Bir gün aile fertleri yemeğe oturduklarında Sadako’nun babası Bay Sasaki aile onuru ve gururunu anlatan uzun ve etkili bir konuşma yapar. Masadakiler bu konuşmadan etkilenirler. Ancak aklında okuldaki bayrak yarışı olan Sadako öylece gülümseyerek aklından **“Bir gün okuldaki en hızlı koşucu ben olacağım.”** şeklinde bir düşünce geçirmektedir. Sadako her ne kadar babasını dinliyor gibi görünse de aklında başka şeyler vardır ve ona göre aklındaki şeyler babasının anlattıklarından daha önemlidir. Özetle Sadako görünüşte dinleme yapmaktadır. İncelen kitaplarda toplam 8 kez görünüşte dinleme yapıldığı belirlenmiştir.

4.2.5. Duyguya Saplanarak Dinleme

Kitaplar incelendiğinde karşımıza birçok farklı etkisiz dinleme türü çıkmaktadır. Karşılaşılan etkisiz dinlemelerden biri de duyguya saplanarak dinlemedir. Bu

dinleme türünde dinleyici duygusal bir ton taşıma amacındadır. Dinleyici söylenen her şeyden bir hüznün ya da espri çıkarmaya çalışır. Bu tür dinlemeyi sergileyen kişiler bazen takıntılı bir şekilde her şeyden üzüntü duyulacak bir şeyler çıkarırlar bazen de söylenen her şeyden bir espri çıkarmaya çalışırlar. Dolunay Dedektifleri isimli kitapta geçen bir bölümde bunun örneğini görmek mümkündür. Bilgecan dağda yer alan kaya mezarlarından bahsederken Birce o kocaman kayaların nasıl oyulmuş olabileceğini merak eder. Bu iki kızı dinleyen Oğuz onlarla dalga geçerek kayaların çekiçlerle oyulduğunu söyler. Bununla yetinmeyen Oğuz ***“Aa, inanmıyor musunuz kızlar, dağdan taş ustalarının çekiç sesleri geliyor, dinleyin.”*** diyerek kahkaha atar. Oğuz’un karşısındaki kişilerin söylediği şeylerden sürekli espri çıkarmaya çalışması onun duyguya saplanarak dinleme yaptığını göstermektedir. Duyguya saplanarak dinleme yapan bireyler dinlediklerinden sadece espri çıkarmanın peşinde değildirler. Bazıları da hüznün çıkarmanın peşindedir. İçimdeki Müzik adlı kitabın başkahramanı Melody Brooks da bunlardan biridir. Melody yürüme ve konuşma engelli, beyin felci geçirmiş bir çocuktur. Söylemek istediklerini bir cihaza yazarak seslendirmektedir. Okulun bilgi yarışması takımına katılan Melody yarışmada başarılı olur ve takımının yarışmayı kazanmasında büyük pay sahibi olur. Gazeteler yarışmadan bahsederken diğer takımın diğer bireylerine nazaran Melody’dan daha çok bahsederler. Annesi gazetelerde kendisi ile ilgili haberleri okurken Melody kendisinin daha çok ön plana çıkarıldığı için diğer arkadaşlarının kendisinden nefret edeceklerini düşünür ve bunu ***“Benden nefret edecekler.”*** şeklindeki dile getirerek üzülür. Melody’nin bu tutumu ve ifadesi onun duyguya saplanarak dinleme yaptığını ortaya koymaktadır. Melody gibi dinlediklerinden hüznün çıkararak bir diğer kahraman da Sadako’dur. Sadako kendisiyle aynı adı taşıyan kitabın başkahramanıdır. Sadako vaktiyle yaşadığı bölgeye atılan atom bombası sebebiyle ölümcül bir hastalığa yakalanır. Uzun süre hastanede yatan Sadako bir gün evine getirilir. Babası onun tam bir hanımefendi olduğunu söyler. Annesi ise ona karşı çıkarak kızının yerinde duramayan o eski halini istediğini söyler ve ağlar. Bunun üzerine Sadako herkesi üzdüğünü düşünür. Sadako’nun böyle düşünmesi, dinlediklerinden hüznün çıkarması onun duyguya saplanarak dinleme yaptığını

göstermektedir. İncelen kitaplarda toplam 21 kez duyguya saplanarak dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.2.6. Savunucu Dinleme

Kitaplardan elde edilen veriler ışığında ulaşılan bir diğer etkisiz dinleme türü de savunucu dinlemedir. Bu tür dinlemede kişi söylenen her şeyi kendisine yapılmış bir saldırı, bir suçlama olarak algılar ve hemen savunmaya geçer. Dinleyici konuşmacının söylediklerini kendisine yüklenmiş bir suç veya saldırı olarak algılar ve bu doğrultuda kendini savunucu ifadeler kullanmaya başlar. Bu dinleme türünü sergileyen kahramanlardan birisi Pinokyo'dur. Sınıf arkadaşlarının attığı bir kitap diğer arkadaşının kafasına gelince çocuk yaralanır. Diğer çocuklar hemen oradan uzaklaşırlar. Pinokyo yaralı arkadaşıyla ilgilenirken polisler gelirler. Polis çocuğun alnından yaralı olduğunu söyler ve çocuğu kimin yaraladığını sorar. Bunun üzerine Pinokyo **“Be be ben yapmadım!”** diyerek hemen kendini savunmaya başlar. Bu davranışı onun savunucu dinleme yaptığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Savunucu dinlemeyi örneklendirebilecek bir bölüm de Kraliçeyi Kurtarmak isimli kitapta yer almaktadır. Kitabın kahramanlarından biri olan Aleks bir kitapta yer alan bilmece şeklindeki matematik problemlerini çözmek için arkadaşı Venessa'yı evine çağırır. Akşamları bir araya gelerek Aleks'in odasında problemleri çözmeye çalışırlar. Aleks ailesine Venessa'nın ders çalışmak için geldiğini söylemiştir. Annesi bu yüzden Venessa'ya teşekkür etmek gerektiğini söyler. Abisi bunu duyunca **“Vanessa, ha?”** diyerek Aleks'in en yakın arkadaşı olan Sam'i bu sebeple uzun süredir göremediklerini söyler. Abisinin bir şeyler ima ettiğini düşünen Aleks hemen **“Öyle bir şey yok!”** diye itiraz ederek kendini savunmaya başlar. Sam'in aralarındaki küçük bir problemden dolayı gelmediğini Venessa'nın Sem'in de arkadaşı olduğunu ifade eder. Aleks'in, abisinin sözleri üzerine hemen kendini savunucu ifadeler kullanması, böyle bir tavır sergilemesi onun savunucu dinleme yaptığını göstermektedir. Bir diğer örneği de Dolunay Dedektifleri adlı kitaptan vermek mümkündür. Oğuz, Birce, Bilgecan ve Ada evde arkadaşlarıyla doğum günü partisi yapmak isterler. Anne İpek Hanım ise doğum günü partisine izin verdiğini söyler. Ancak bir önceki partiyi hatırlamalarını ve kimseyle küsmemelerini ister. İpek

Hanım'ın bu sözleri üzerine Bilgecan ***“Barış denen bir çocuk vardı, o çıkarmıştı ilk kavgayı!”*** şeklinde bir cümle kurar. Bilgecan'ın kendini savunur biçimde kurmuş olduğu bu cümle onun savunucu dinleme yaptığını göstermektedir. İncelen kitaplarda toplam 8 kez savunucu dinleme yapıldığı belirlenmiştir.

4.2.7. Tuzak Kurucu Dinleme

Savunucu dinlemeden sonra karşımıza çıkan bir diğer etkisiz dinle türü de tuzak kurucu dinlemedir. Bu dinleme türünü sergileyen kişi herhangi bir ses çıkarmadan dinler. Dinlediği bilgilerden faydalanarak konuşan kişiyi zor duruma sokacak fırsatlar yakalamaya çalışır. Dinleyici daha önce bildiği veya konuşmacıdan duyduğu başka bir bilgiden yararlanarak konuşmacıyı zor duruma sokmayı amaçlar. Tuzak kurucu dinlemeyi gerçekleştiren kahramanlardan biri Şeker Portakalı isimli kitaptaki Zeze'dir. Zeze sabahları komşusunun bahçesinden izinsiz bir şekilde çiçekler koparır ve bu çiçekleri okula götürerek öğretmenine verir. Öğretmeni durumu öğrenince Zeze'yi çağırır ve yaptığının doğru olmadığını, bunun bir aşırma sayılabileceğini söyler. Öğretmenini sessizce dinleyen Zeze öğretmenin sözleri bitince ona itiraz eder ve bunun aşırma olmadığını ifade eder. Bunu da dünyadaki her şeyin Tanrı'nın olduğu bilgisine dayandırarak ***“Dünyadaki her şey Tanrı'nın değil mi? Öyleyse çiçekler de Tanrı'nın...”*** sözleriyle dile getirir. Aslında Zeze burada dile getirdiği sözlerle hem öğretmenin kendisine karşı çıkmasına engel olmakta hem de kendini haklı çıkarmaya çalışmaktadır. Bu durum da onun tuzak kurarak dinlediğini göstermektedir. Tuzak kurarak dinleyen bir diğer kahraman da Dedemin Bakkalı'ndaki bakkalın torunudur. Yaz tatillerinde dedesinin bakkalında çalışan küçük kız bir kandil günü çocukların kandil vesilesiyle topladıkları bisküvi, çikolata vb. şeyleri onların elinden almanın bir yolunu arar. Amacı çocukların bakkaldan alışveriş yapmalarını sağlamaktır. Çocuklara; ellerindeki malzemeleri Afrikalı çocuklara gönderelim, ihtiyaçları var, der ve malzemeleri toplayıp bir koli yapar. Çocukların ellerinde bir şey kalmadığı için artık hepsinin bakkaldan alışveriş yapacağını düşünür. Çok geçmeden dedesi durumu öğrenir. Dede torununa kızmaya başlar. Yaptığının ayıp olduğunu, günah olduğunu söyler. Dedesini dinleyen kız bu cümleleri duyunca fırsatı kaçırmaz ve dedesine cevap verir. ***“Afrikalı çocuklara***

yardım gönderilmesinin nesi günah yaaa? Asıl sen ne biçim hacısın?” der. Köydeki çocukların kandil kutlarken Afrikalı çocukların açlıktan öldüklerini ifade ederek sözlerini bitirir. Kızın dedesine vermiş olduğu cevaplara bakıldığında tuzak kurma amacıyla dinleme yaptığı açıkça görülmektedir. Tuzak kurucu dinlemenin bir diğer örneğini de Çizgili Pijamalı Çocuk'ta görmek mümkündür. Kitaptaki kahramanlardan biri olan Bruno, babasına Berlin'deki evlerine ne zaman döneceklerini sorar. Bunun üzerine babası evin; şehir, sokak, tuğla ya da harç gibi yapay şeylerden ibaret olmadığını ve evin, insanın ailesinin olduğu yer olduğunu dile getirir. Bu sözleri dinleyen Bruno babasını zor duruma sokacak ifadeler kullanmaya başlar. Büyükannesinin ve büyükbabasının da aileden olduklarını ve onların Berlin'de olduklarını söyler. **“Bu yüzden burası evimiz olamaz.”** diyerek sözlerini bitirir. Bruno kurduğu bu cümlelerle babasını zor duruma düşürmekte ve tuzak kurucu dinleme yaptığını ortaya koymaktadır. Tuzak kurucu dinleme yapan başka bir kahraman da Kıymık'tır. Vanilya Kokulu Mektuplar adlı kitabın kahramanı olan Kıymık çevresindeki kişilere benzer mektuplar gelmeye başlayınca bu durumdan kuşkulananmaya başlar. Mektupları kimin yazdığını postacıya sorar. Postacı mektupların dış görünüş olarak birbirine benzeyebileceğini ancak içeriklerinin farklı olduğunu anlatır. Mektupları açıp okumadığını, kimin gönderdiğini bilmediğini dile getirir. Bu sözleri duyan Kıymık postacının daha önce kullandığı ifadeleri hatırlar. Postacıya posta dağıtarak insanları tanıdığı şeklindeki ifadelerini **hatırlatarak “Hani kimden kime mektup geldiğini, herkesin nasıl yaşadığını, ne düşündüğünü bildiğini söylüyordun!”** der. Kıymık'ın daha önceden sahip olduğu bilgileri kullanarak postacıyı zor duruma sokmaya çalışması onun tuzak kurarak dinlediğini ortaya koymaktadır. İncelen kitaplarda toplam 8 kez tuzak kurucu dinleme yapıldığı tespit edilmiştir.

4.2.8. Seçerek Dinleme

Yapılan fişlemeler doğrultusunda tespit edilen son etkisiz dinleme türü ise seçerek dinlemedir. Bu dinleme türünde birey sadece kendi ilgilendiği şeyleri dinler, konuşmacının söylediği diğer şeyleri dinlemez. Dinleyici konuşmacının kullandığı ifadelerden sadece kendisinin alakalı olduğu bölümleri dinler ve konuşmacıya dönüt

verir. Canavar Peşinde isimli kitapta bunu görmek mümkündür. Kral Hugo canavarların ülkesine verdiği zararlardan bahsederken bir ara Tom’a bakarak onun Hızlı Toledo’nun oğlu olduğunu söyler. “Hızlı Toledo” ismini duyan Tom hemen konuşmaya başlar ve **“Taladon mu?”** diyerek babasını tanıyıp tanımadığını sorar. Babasının nerede ve nasıl olduğunu bilmeyen Tom’un Kral Hugo’yu dinlerken babasının ismi geçince sadece o sözlerine dönüt vermesi onun seçerek dinleme yaptığını göstermektedir. Seçerek dinlemeye başka bir örneği de Ütopyya Yolculuk adlı eserden verebiliriz. Mavi isimli kahraman babasının çalıştığı yerde bir araca binip yanlışlıkla düğmesine basınca kendisini yaşadığı yerden bambaşka bir yerde bulur. Sonra karşısına Kitap isimli kahraman çıkar. Kitap, Mavi’yi alıp ailesinin yanına eve götürür. Bir süre sonra Mavi’ye dinlenmesi gerektiğini söyleyerek gece misafirleri olmasını istediğini söyler. Uyuyacağı odayı göstererek durumunu sabah konuşacaklarını ifade eder. Son olarak **“Karnın aç mı?”** der. Kitap’ın tüm sözlerine tepkisiz kalan Mavi, “karnın aç mı” sorusuna tepkisiz kalmaz. Normalde de yemeyi çok seven Mavi, çok uzun bir yolculuk yapmış gibi karnının çok fena halde açlıktan zil çaldığını düşünür ve Kitap’a aç olduğunu söyler. Kitap birçok şeyden bahsederken herhangi bir tepki vermeyen Mavi, sadece karnının aç olup olmadığına yönelik soruya cevap vermekte ve seçerek dinleme yaptığını ortaya koymaktadır. Seçerek dinlemeye bir örnek de Harry Potter isimli kitaptan verilebilir. Büyücülük okuluna gitme vakti gelen Harry Potter kendisine söylendiği günde söylenen tren istasyonuna gider. Ancak kendisine söylenen isimde bir peron bulunmamaktadır. Harry Potter ne yapacağını bilmez bir halde istasyonda yürürken **“Muggle’larla dolu tabii”** şeklinde bir cümle duyar. Muggle kelimesini büyücülük okulundakilerin kullandığını bilmektedir. Bunun üzerine bu cümleyi kuranları takip etmeye başlar. Kadın çocuğuna peron numarasını sorunca çocuk **“Dokuz üç çeyrek”** der. Bu numara Harry Potter’in aradığı perona aittir. Harry Potter’in kalabalık tren istasyonunda ne yapacağını bilmez bir haldeyken kendisini ilgilendiren şeyleri dinleyip ona göre hareket etmesi onun seçerek dinleme yaptığını göstermektedir. İncelen kitaplarda toplam 12 kez seçerek dinleme yapıldığı belirlenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çocuk kitaplarındaki kahramanlar aracılığı ile ön plana çıkarılan dinleme türlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada belirlenen 20 tane çocuk kitabı incelenerek başkahramanların sergilediği dinleme türleri tespit edilmiştir. Çocukların kitaplardaki kahramanlarla özdeşim kuracağı (Sever, 2015) düşüncesinden yola çıkarak ve özdeşim kurma durumunda ilk tercihlerin başkahramanlar olacağı düşüncesiyle sadece başkahramanların sergilediği dinleme türleri çalışmada belirlenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda belirlenen dinleme türleri önce etkili dinleme türleri ve etkisiz dinleme türleri olarak iki bölüme ayrılmıştır. Daha sonra belirlenen dinleme türleri bu iki bölümün alt başlıkları olarak ele alınmıştır. İncelemeler sonucunda 9 tane etkili dinleme türü, 8 tane de etkisiz dinleme türü belirlenmiştir.

5.1. Çocuk kitaplarında ön plana çıkarılan etkili dinleme türleri

Etkili dinleme, göz teması ve uygun bedensel duruş ile bazen susmayı bazen de konuşmayı gerektiren, dinleyicinin de aktif olduğu bir süreçtir. Etkili dinleme süreci dinleyici açısından da aktif bir süreç olduğu için konuşmacının söylediklerinin daha çok anlaşılmasını mümkün kılmaktadır. Türkçe öğretiminde nitelikli çocuk kitaplarından yararlanılması gerekliliği (Karadağ, 2020) düşünüldüğünde kahramanların etkili dinleme türlerini sergilemeleri önemli bir durumdur. İncelenen kitaplarda tespit edilen etkili dinleme türleri; etkin/aktif dinleme, katılımcı dinleme, edilgin dinleme, empatik dinleme, yargısız eleştirel dinleme, derinlemesine dinleme, çözümleyici dinleme, yorumlayıcı dinleme ve dikkatle dinleme şeklindedir. Etkili dinleme türlerini sergileyen dinleyicilerin dinlediklerini daha iyi anladıkları ve daha sağlıklı bir iletişim kurdukları düşünüldüğünde kahramanların bu dinleme türlerini sergilemesi kendileriyle özdeşim kuran çocuklar açısından olumlu bir durumdur. Çünkü iletişim ve bilgi edinmenin temel kaynağı dinlemedir (Kurt, 2020). Bununla birlikte çocuk kitaplarının temel dil becerileri olan dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerinin gelişmesinde oldukça etkili olduğu (Öztürk, 2014) bilinmektedir. Kitaplarda en çok ön plana çıkarılan etkili dinleme türü etkin/aktif

dinlemedir. Etkin/aktif dinlemeden sonra en çok tercih edilen etkili dinleme türleri ise katılımcı dinleme, yargısız eleştirel dinleme, derinlemesine dinleme, yorumlayıcı dinleme ve dikkatle dinlemedir. Etkili dinlemenin söylenenleri daha çok anlamayı ve daha sağlıklı bir iletişim kurmayı sağladığı düşünüldüğünde bu dinleme türlerinin ön plana çıkarılması önemlidir. Diğer etkili dinleme türlerine oranla daha az sergilenen iki dinleme türü ise edilgin dinleme ve çözümleyici dinlemedir. Edilgin dinlemenin konuşmacının daha çok paylaşımda bulunmasını sağladığı, çözümleyici dinlemenin ise konuşmacının duygularını çözümlemesine yardımcı olduğu düşünüldüğünde bu iki dinleme türünün de diğer etkili dinleme türleri gibi daha çok ön plana çıkarılması daha faydalı olacaktır. Etkili dinleme türlerinden en az ön plana çıkarılan dinleme türü ise empatik dinlemedir. Empatik dinlemenin, etkin dinlemenin temelini oluşturduğu (Cihangir Çankaya, 2015) göz önüne alındığında bu dinleme türünün çok az tercih edilmesi konuşmacının yeteri kadar anlaşılabilmesi ve sağlıklı bir iletişim kurulamaması gibi problemler ortaya çıkarabilir. Bu sebeple empatik dinlemenin daha az tercih edilmesi kahramanlar adına olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü yapılan çalışmalar çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların dinleme becerilerini geliştirdiğini (Güleç ve Durmuş, 2015) ortaya koymaktadır.

5.2. Çocuk kitaplarında ön plana çıkarılan etkisiz dinleme türleri

Kitaplar incelendiğinde kahramanların etkili dinleme türlerinin yanında etkisiz dinleme türlerini sergiledikleri de görülmüştür. Ancak etkisiz dinleme türlerinin etkili dinleme türleri kadar çok tercih edilmediğini söylemek mümkündür. Kişilerin kullandıkları dinleme davranışları iletişimi güçleştiriyorsa ya da iletişimi engelliyorsa bu dinleme davranışlarına da etkisiz dinleme denir. Çalışmada tespit edilen etkisiz dinleme türleri ise; yetersiz dinleme, kalıplaşmış dinleme, yüzeysel dinleme, görünüşte dinleme, duyguya saplanarak dinleme, savunucu dinleme, tuzak kurucu dinleme ve seçerek dinleme şeklindedir. Etkisiz dinleme türlerini sergileyen kişilerin dinlediklerini tam anlamıyla anlayamadıkları ve sağlıklı bir iletişim kuramadıkları düşünüldüğünde kahramanların etkisiz dinleme türlerini sergilemeleri olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkisiz dinleme türleri içerisinde

diğerlerine nazaran daha çok ön plana çıkarılanlar sırasıyla duyguya saplanarak dinleme, yetersiz dinleme, yüzeysel dinleme ve seçerek dinlemedir. Etkisiz dinleme türlerini sergilemenin söylenenleri tam olarak anlamamak ve sağlıklı bir iletişim kuramamak anlamına geldiği düşünüldüğünde bu durumun kahramanları model olarak alan çocuklar açısından problem teşkil ettiği aşikârdır. Etkisiz dinleme türlerinden görünüşte dinleme, savunucu dinleme ve tuzak kurucu dinleme diğer etkisiz dinleme türlerine göre daha az ön plana çıkmaktadır. Etkisiz dinleme türlerinden en az tercih edilen ise kalıplaşmış dinlemedir. Bu dört etkisiz dinleme türü de diğer etkisiz dinleme türleri kadar olmasa da çocuklar açısından problem oluşturacağını söylemek mümkündür. Çünkü dil becerilerinin kazandırılmasında çocuk edebiyatı ürünlerinin katkısının büyük olduğu bilinmektedir (Yılmaz, 2020). Ayrıca etkisiz dinleme türlerinin iletişim açısından engel teşkil ettiği (Cihangir Çankaya, 2019) gerçeğini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Sonuç olarak çocuk kitaplarındaki kahramanlar aracılığı ile ön plana çıkarılan dinleme türlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada kahramanların sergilemiş oldukları dinleme türleri incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda belirlenen dinleme türleri önce etkili dinleme türleri ve etkisiz dinleme türleri olarak ikiye ayrılmıştır. Belirlenen etkili dinleme türleri; etkin/aktif dinleme, katılımcı dinleme, edilgin dinleme, empatik dinleme, yargısız eleştirel dinleme, derinlemesine dinleme, çözümleyici dinleme, yorumlayıcı dinleme ve dikkatle dinleme şeklindedir. İncelemeler sonucunda ortaya çıkan etkisiz dinleme türleri ise; yetersiz dinleme, kalıplaşmış dinleme, yüzeysel dinleme, görünüşte dinleme, duyguya saplanarak dinleme, savunucu dinleme, tuzak kurucu dinleme ve seçerek dinleme şeklindedir. Çalışmada etkili dinleme türlerinin etkisiz dinleme türlerine oranla daha çok ön plana çıkarıldığı ortaya konmuştur. Etkisiz dinleme türlerinin konuşmacının tam olarak anlaşılmasına ve sağlıklı bir iletişim kurulmasına engel olduğu bilindiği için söylenenleri daha çok anlamaya ve sağlıklı bir iletişim kurmaya fırsat veren etkili dinleme türlerin daha çok ön plana çıkarılması anlamlı ve önemlidir.

5.3.Öneriler

- . İncelenen kitaplardaki kahramanların dinleme türleri incelendiğinde empatik dinlemeyi çok az sergiledikleri belirlenmiştir. Çocukların kitap kahramanlarını model aldıkları düşünüldüğünde empatik dinlemeye daha çok yer verilmesi gerekmektedir.
- . Etkisiz dinleme türleri hem dinlenenlerin anlaşılmasını zorlaştırır hem de iletişimi olumsuz etkiler. Etili dinleme ise hem dinlenenlerin daha çok anlaşılmasını sağlar hem de iletişimi olumlu etkiler. Bu sebeple yazarlar eserlerini oluştururken kahramanların etkisiz dinleme türlerini daha az etkili dinleme türlerini ise daha çok tercih etmelerini sağlamalıdır.
- . İncelenen kitaplarda kahramanların etkisiz dinleme türlerine oranla daha çok etkili dinleme türlerini sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu sebeple çalışmada incelen kitaplar dinleme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler yapan öğretmenler tarafından kullanılabilirler.

KAYNAKLAR

- AKBAYRAK, İ. (2019). Katılımsız dinleme ile not alarak dinleme yöntemlerinin ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisi üzerindeki etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı.
- AKÇAY, A. (2018). Dinleme/İzleme Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları.
- AKÇAY, S. ve BAŞ, B. (2015). Samed Behrengi'nin hikâyelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 77-90.
- AKTAŞ, Ş. (2009). Edebi metin ve özellikleri, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39, 187-200.
- ALDİNA, M. & DAYU, T. & HAURA, R. (2020). Students challenges in listening in virtual classroom; case study in English education study program in covid-19, *International Conference On Social Sciences & Humanity, Economics, And Politics*, 109-112.
- ALTUNKAYA, H.(2018).; “Dinleme Türleri”, Akçay, A.(edt), (s. 77-112), Dinleme/İzleme Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları.
- ASALAN, C. (2017). Örnek Eğitim Durumlarıyla Türkçe- Türk Dili Edebiyatı Öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- AŞILIOĞLU, B. (2009). Türkçe öğretmen adaylarına göre derslerde karşılaşılan başlıca dinleme engelleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(29), 45-63.
- ATEŞ, M. ve ERCAN, A. N. (2015). Türkçe öğretmenlerinin dinleme stillerinin incelenmesi, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 107-119.

- AYTAN, T. (2011). Aktif öğrenme etkinliklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı.
- AZİZOĞLU, N. İ. (2020), Ortaokul öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerinin geliştirilmesi, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı.
- BAĞCI AYRANCI, B. ve AYTAŞ, G. (20017). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk edebiyatının eğitimde işlevselliği üzerine görüşleri, *International Journal of Human Sciences*, 14(4), 4226-4240.
- BARATZ, L. ve HAZEIRA, H. A. (2012). Children's literature as an important tool for education of sustainability and the environment, *International Electronic Journal of Environmental Education*, 2(1), 31-36.
- BAŞ, B. (2015). Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı. Ankara: Pegem Akademi.
- BAŞKAN, A. ve DENİZ, E. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinin ders içi dinleme sorunları(Malatya ili örneği), *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 179-196.
- Bland, J. (2013). Introduction to children's literature in second language education, *ResearchGate*, 1-11.
- BULUT, B. (2013). Etkin dinleme eğitiminin dinlediğini anlama, okuduğunu anlama ve kelime hazinesi üzerine etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi.
- BURGUL ADIGÜZEL, F. (2015). Emin Özdemir'in çocuk kitaplarında yazınsal tür çeşitliliği ve yazınsal türlerin anlatı içindeki işlevleri, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 219-242.

- BÜYÜKALAN, F. S. ve HARMANKAYA, T. (2019). Ödüllü resimli çocuk kitaplarında çocuk haklarının incelenmesi, *Milli Eğitim*, 48(1), 769-791.
- CAN, Ö. (2003). Çocuk ve gençlik edebiyatının eğitimdeki yeri ve önemi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 149-168.
- CESUR, E. ve BAŞ, B. (2015). Mevisel Yener'in öykülerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 64-76.
- CEYRAN, K. O. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme becerisine yönelik görüşlerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- CHANG, J. Y. (2007), The role of children's literature in the teaching of english to young learners in Taiwan, Tez, Waikato Üniversitesi.
- CİHANGİR ÇANKAYA, Z. (2015). Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi. Ankara: Nobel Yayınları.
- CİHANGİR ÇANKAYA, Z. (2019).; "Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Dinleme", KAYA, A. (edt), (s. 100-114), İnsan İlişkileri ve İletişim. Ankara: Pegem Akademi.
- ÇARKIT, C. (2019). Türkçe eğitiminde eleştirel dinlemenin/izlemenin yeri ve önemi, *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 180-193.
- ÇELİK, H. ve FIRAT; H. (2020). Çocuk hikâye ve romanlarında çocuk gerçekliği: Sevim Ak örneği, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(1), 94-109.
- ÇER, E. (2016). Türkçe öğretiminde çocuğa görelilik ilkesine uygun edebiyat yapıtlarının önemi, *İlköğretim Online*, 15(4), 1399-1410.

- ÇER, E. (2019). Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa göre olmasını sağlayan başat bir değişken: eğitsel özellikler, *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-11.
- ÇEVİK, A. ve MÜLDÜR, M. (2015). Dil eğitiminde çocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanma ve çocuk kitapları, *Türk Dili Dergisi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 593-601.
- ÇİFTÇİ, F. (2013). Çocuk edebiyatında yaş gruplarına göre kitaplar ve özellikleri, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 125-137.
- ÇİFTÇİ, M. (2021). Dinleme eğitimi ve dinlemeyi etkileyen faktörler, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 165-177.
- DEMİR, A. (2019). Çocuk edebiyatı ve yaratıcı düşünme, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 60, 1011-1025.
- DENİZ, K. & TARAKÇI, R. & KARAGÖL, E. (2019). Dinleme/izleme kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitapları, *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 18-32.
- DİLİDÜZGÜN, S. (2014). Çocuk edebiyatı okul türü öğrenmenin dışında düşünülemez, , *Türk Dili*, 756, 306-310.
- DOĞAN, B. (2017). Strateji temelli dinleme etkinliklerinin yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisiyle strateji kullanma düzeyine etkisi, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı.
- DOĞAN, Y. (2019). Dinleme Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.
- EMİROĞLU, S. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme sorunlarına ilişkin görüşleri, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 269-307.

- EMİROĞLU, S. ve Pınar, F. N. (2013). Dinleme becerisinin diğer beceri alanlarıyla ilişkisi, *Turkish Studies*, 8(4), 769-782.
- ENGİNÜN, İ. (2006). Çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-222.
- ENGLISH, A. (2009). Listening as a teacher: educative listening, interruptions and reflective practice, *Paideusis*, 18(1), 69-79.
- EPÇAÇAN, C. (2013). Temel bir dil becerisi olarak dinleme ve dinleme eğitimi, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6 (11), 331-352.
- ERDAL, K. (2017). Çocuk kitaplarında baba modelleri, *Akademik Bakış Dergisi*, 61, 379-386.
- ESKİMEN, A. D. (2015). Gülten Dayıoğlu'nun Yada'nın Gizil Gücü adlı eserinde eğitsel, fantastik, estetik ve halk kültürüne ait unsurlar, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(34), 63-77.
- FIRAT, H. (2012). Çocuk edebiyatının Türkçe öğretimindeki yeri: biyografi örneği, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 44-56.
- GÜLEÇ, S. ve DURMUŞ, N. (2015). A Study Aiming To Develop Listening Skills Of Elementary Second Grade Students, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 191, 103 – 109
- GÜNDÜZ, O. ve ŞİMŞEK, T. (2014). Uygulamalı Dinleme Eğitimi El Kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- ISMAIL, N. S. C. & AZIZ, A. A. (2020). The teaching of listening strategies in esl classrooms, *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(6), 197-209.
- KARABACAK, E. (2014). Seçici dinleme eğitiminin 6. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisi üzerindeki etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi
Bilim Dalı.

KARADAĞ, N. (2020). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatı yapıtlarının kullanımı: eğitim durumu örneği, *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 3(1), 67-88.

KARAKURT İPEK, G. (2019). Yürek Dede ile Padişah adlı masalın çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi, *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 2(1), 47-60.

KARATAY, H. & DOLUNAY, S. K. & SAVAŞ, Ö. (2014). Türkçe öğretmenlerinin etkin dilmeme ve dönüt durumları, *Anadili Eğitimi Dergisi*, 2 (4), 85-106.

KAVUT, S. (2018), Bir iletişim edimi ve kişilerarası iletişim bileşeni olarak dinleme becerileri, *Journal Of Social And Humanities sciences Research*, 5(17), 218-229.

KEMİKSİZ, Ö. (2017). Dinleme becerisi üzerine yazılan makalelerin değerlendirilmesi, *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(1), 511-531.

KEMİZKSİZ, Ö. (2015). Türkçe öğretiminde eleştirel dinleme, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, II, 299-316.

KLINE, J. A. (1996). Listening Effectively(Etkili Dinleme). Alabama: Air University Press.

KOLÇAK, E. & DEMİR, T. & KARADAĞ, R. (2012). Öğretmen adaylarının dil eğitiminde çocuk edebiyatı metnlerinin kullanımına yönelik görüşleri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 161(161), 195.

KONAR ÖZKAN, E. (2014). Türkiye’de çocuk edebiyatı öğretimi, *Türk Dili*, 756,295-296.

- KURT, B. (2020).; “Türkçe Eğitiminde Dinleme Eğitimi”, Güven, A. Z. (edt), (s.39-63), Türkçe Eğitime Genel Bir Bakış. Ankara: Pegem Akademi.
- KURU, H. (2018). Çetin Öner’in “Gülübik” adlı çocuk kitabında eğitsel iletiler ve değerler, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 323-329.
- KURUDAYIOĞLU, M. ve KANA, F. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme becerisi ve dinleme eğitimi özyeterlik algıları, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 245-258.
- LIUBINIENE, V. (2009). Developing listening skills in CLIL, *Studies About Languages*, 15, 89-93.
- LÜLE MERT, E. (2012). Anadili eğitimi-öğretimi sürecinde çocuk yazını ürünlerinden yararlanma ve masal türüne yönelik bazı belirlemeler, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 1-12.
- LÜLE, E. (2007). Yedi farklı çocuk kitabının çocuk yazını ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 17-30.
- LOPEZ, X. M. (2014). Exploring education and children's literature, *Research Gate*, 26-39.
- MACKAY, I. (1997). Dinleme Becerisi, Çev. Bora, A. ve CANKOÇAK, O. Ankara: İlkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri
- MEB. (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı, Ankara.
- MELENLİOĞLU, D. (2011). Üstbiliş stratejileri eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- MERRIAM S. B. (2015). Nitel Araştırmalarda Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber, Çev. Edit. Turan, S. Ankara: Nobel Yayınları.

- MERT, O. & ALBAYRAK, F. & SERİN, N. (2013). Çeviri çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi, *Anadili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 58-73.
- NOVASYARI, R. (2019). Significant roles of children's literature in efl, *Global Ekspert Jurnal Bahasa Dan Sastra*, 8(1), 8-14.
- ÖREN, B. (2019). Estetik dinlemenin 4. sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı.
- ÖZKAN, E. & Başkan, A. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarına ait dinleme türlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Ekev Akademi Dergisi*, 23(78), 175-190.
- ÖZTÜRK, B. (2015). Türkçe öğretiminde çocuk kitaplarından yararlanma örneği: Mutlu Kent'in Yöneticisi, *Türk Dili Dergisi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 585-592.
- PEKER, A. ve AHİ, B. (2019). Çocuk kitaplarında yer alan hayvan karakterlerine çevre eğitimi açısından bakış: içerik analizi çalışması, *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(2), 287-301.
- SAH, F. M. & SHAH, P. M. (2020). Teachers' beliefs and practices in teaching listening, *Creative Education*, 11, 182-195.
- SANDALL, N.; SCHRAMM, K. ve SEIBERT, A. (2003). Improving Listening Skills through the Use of Children's Literature, Master of Arts Action Research Project, Saint Xavier University and SkyLight Professional Development Field-Based Master's Program.
- SARIKAYA, B. (2018).; "Dinleme ile İlgili Temel Kavramlar", Akçay, A.(edt), (s. 55-75), Dinleme/İzleme Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları.
- SEVER, S. (2017). Çocuk ve Edebiyat. İzmir: Tudem Yayınları.

- SEVER, S. (2015). Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü. İzmir: Tudem Yayınları.
- SEVER, S. (2018). Sanatsal Uyaranlarla Dil Öğretimi. İzmir: Tudem Yayınları.
- SEVER, S. & KAYA, Z. & ASLAN, C. (2017). Etkinliklerle Türkçe Öğretimi. İzmir: Tudem Yayınları.
- SHARP, L. A. & MEDRANO, E. D. & CONEWAY, B. (2018). What's the story with children's literature? A content analysis of children's literature courses for preservice elementary teachers, *Reading Horizons*, 57(2), 1-16.
- SULİSTYANTO, I. (2015). Teaching listening at the second grade of sman 1 karangrejo, Islamic University of Malang Faculty of Teacher Training and Education English Department Postgraduate Program.
- ŞENGÜL, M. B. (2018). Çocuk edebiyatı bağlamında Gülten Dayıoğlu'nun Fadı ş romanı, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 35(1), 72-84.
- ŞİMŞEK, T. (2014). Çocuk edebiyatı tarihine ön söz, *Türk Dili*, 756, 15-58.
- ŞİMŞEK, T. ve YAKAR. Y. M.; "Çocuk ve Edebiyat". Şimşek, T.(edt), Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı, (s. 13-44), Ankara: Grafiker Yayınları, 2016.
- TABAK, G. & GÖÇER; A. (2014). Dinleme becerisine yönelik alternatif ölçme ve değerlendirme araçları, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 250-272.
- TAŞKAYA, S. M. ve KARADAĞ, R. (2018). Türkçe Öğretimi. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- TEKŞAN, K. & SET, G. & ÇİNPOLAT, E. (2019). Çocuk kitapları ve idealist kahramanlar, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51, 241-261. *Tübar*, XIII, 161-167.

- TEMİZYÜREK, F. & ŞAHBAZ, N. K. & GÜREL, Z. (2016). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Pegem Akademi.
- TEMİZYÜREK, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi, TÜBAR, XIII, 161-167.
- TEMUR, M. ve ERTEM, İ. S. (2019). Çocuk edebiyatında göç ve göçmenlik, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 451-466.
- TUNÇ, A. ve AKIN, E. (2020). Miyase Sertbarut'un çocuk kitaplarında fantastik kurgu, *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 45-53.
- TURAN, İ. (2017). Edebiyatın menşei, karşılaştırmalı (mukayeseli/komparatistik) edebiyatın dünya ve Türk edebiyatındaki yeri hakkında bir inceleme, *Türk Dili*, 68(791), 92-95.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> (01.08.2021)
- TÜRKBEN, T. (2019). Etkinliklerle çocuk edebiyatı yapıtlarının Türkçe öğretiminde kullanılması, *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 160-179.
- TYAGI, B. (2013), Listening : An Important Skill and Its Various Aspects, *The Criterion An International Journal in English*, 12, 1-8.
- UNGAN, S. ve DEMİR, E. (2016). Günümüz çocuk edebiyatı yazarları ve eserleri üzerine bir inceleme, *Türkiye Eğitim Dergisi*, 1 (1), 40-65.
- UZUNER YURT, S. ve ŞİMŞEK, T. (2016). Sevim Ak'ın öykülerinin eğitsel iletileri, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(4), 474-488.
- UZUNER YURT, S.(2016).; “Çocuk ve Edebiyat”. Şimşek, T.(edt), Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı, (s. 71-80), Ankara: Grafiker Yayınları.

- YAĞMUR, S. ve AY TAN, T. (2019). Çocuk kitaplarında çocuk kahramanların etkileşimde bulunduğu doğa elemanları üzerine bir araştırma, *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 2(2), 143-159.
- YAKAR, Y. M. (2016). Tarihsel bilinç aktarımı bağlamında Gülsevin Kır al'ın eserleri: İstanbul'u Çalıyorlar ve Çalınan Kent, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(1), 310-323.
- YAKAR, Y. M. (2017). Türk çocuk edebiyatına yansıyan suç olgusu: tarihî eser kaçakçılığı, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 152-164.
- YAKAR, Y. M. (2017). Türk çocuk edebiyatında göç olgusu, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 58, 339-353.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- YILDIZ, N. ve KILINÇ, A.(2015). Dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, II, 17-34.
- YILMAZ, O. (2016). Kurgusal nitelikli çocuk kitapları ve karakter eğitimi, *Anadili Eğitimi Dergisi*, 4(3), 311-325.
- YILMAZ, O. (2016). Kurgusal nitelikli çocuk kitaplarında ayı karakteri, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(2), 801-817.
- YILMAZ, O. (2020).; "Türkçe Eğitiminde Çocuk Edebiyatı", Güven, A. Z. (edt), (s.341-355), Türkçe Eğitime Genel Bir Bakış. Ankara: Pegem Akademi.
- YILMAZ, V. E. (2019). Dinleme becerisinin geliştirilmesi çerçevesinde yeni arayışlar ve teknikler, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 48, 278-290.